

Tiwei Pol Kewisik Ken Mit Ne Rom

Menmen me tiwei ik

Mit yapirwe hir enun nerp ninaan me God 1:1-17

Menmen God kiriakem mamkepai te kaktaihis 1:18-3:20

Haiu meit himin yaaik ke Krai 5:1-8:39

Menmen God kiriak mit ne Isrel em 9:1-11:36

Menmen mit ne weiwik me God hir nanisesim 12:1-15:13

Pol katip menmen maain hirak kakriakem 15:14-33

Pol katip mit ne Rom him gude mikaru 16:1-27

Him me menmen God kehimitan Aposel Pol hirak kiriakem

¹ *Hi Pol hi hewis tiwei ik ken yi mit ne wit Rom. Hi hire wok mitik ke Jisas Krai. Nipaa hirak kehimitena hi hire mitik aposel kirak hirak keriuweta hi hises menmen im keremem. Hi atip mit miyapir him yaaim me God man haiu mit.

² *Nipaa enum eik God katip hirak kaksuwe menmen mirak yaaim im mamnen. Hirak kewepyapirem katip mit profet em te hir newisim mau tiwei. ³ *Him yaaim im hiram matip me God Nikan kirak Jisas Krai Mitik kaiu luwe. Haiu mertei hirak kire mitik kentar miye pirak hire winaak hirak nepenyek ke mitik iuwe

* **1:1** Ap 9:15, 13:2; Ga 1:15 * **1:2** Ro 15:25-26; Ta 1:2 * **1:3** Mt 22:42; Ro 9:5; 2Ti 2:8

ke weiwik me Juda niuk mirak Devit. ⁴ *God keteiknai Jisas hirak ap kire mitik kerekek au. Himin kirak yaaik kire God. Hirak keteiknai Jisas hirak Nikan kirak keriuwe menmen iuwe hirak kerekyiwekem mar im. Hirak kikiak Jisas kekere nimin ke mit nipaa naa hirak pike kekrit kepu. ⁵ *God han tewenina kehimitena hi hire mitik aposel kirak hentar menmen Jisas Krai kiriakem. Te hirak keriuweta hi eno erer wit wit akaap Krai etip mit him mirak hir enimtwem te hir enisesim. ⁶ God kehimiteni yi mit miyapir ne wit Rom yetike mit miyapir ne wit ham yi yapirwe yi ne Jisas Krai.

⁷ *Te hi hewis twei ik ken yi mit miyapir yeit wit Rom, kerek God hanhan keriuwi kehimiteni yi mit miyapir nrak. Hi hanhan God Haai kiau ketike Mitik Iuwe Jisas Krai hirakit tatrekyi menmen yaam te yi eiyu werek.

Pol hanhan kakno kakir mit miyapir ne Rom

⁸ *Hi ehinin etpi menmen im. Hi atip God eriuwe niuk me Jisas Krai hirak yaaik kentar mit miyapir nerer wit wit hir nemtau yi yises him me Krai. ⁹⁻¹⁰ **God kerek hi hirak menmen mirak heriuwe han kai iuwe te hi hatip mit him yaam me Nikan kirak, hirak hirekes kertei hekrit hekrit hi hitiwekhi me yi mit en. Hi hitehi God te hirak in ek kakikepa kakwisa hi anen ari yi mit. ¹¹ Hi hanhan anen ari yi mit hi eweti

* **1:4** Ap 13:33 * **1:5** Ap 26:16-18; Ro 15:18; Ga 2:7-9 * **1:7**
 1Ko 1:2; 2Ko 1:1; Nam 6:25-26; Ef 1:2 * **1:8** 1Te 1:8 * **1:9-10**
 Ef 1:16; Fl 1:18; 1Te 2:5, 10 * **1:9-10** Ap 19:21; Ro 15:23, 32

menmen yaaim God Hımın Yaaik kewetaiyem te hıram mamkepi yi mıt miyapır han tokik eiyu eiyıt. ¹² Menmen hi hetpiyem hıram mar im. Hi akepi ariuwe menmen hi arekyiyem, yi eikepa eiriuwe menmen yi eirekyiyem te haiu emkaapan emriuwere.

¹³ *Nai yinan hi hanhan yi eiyırtei me wı yapırwe hi han kitet anen ari. Au, nıpaa ere in menmen mewena te hi ap anen ari yi mıt au. Hi han kitet hi hari mıt miyapır han ne yi mıt en yi eiyises hım me God. Hi atıp mıt miyapır hım yaaim me Kraıs te mıt han nanisesim hıram mar ke mıtık hırak kamır ni, maain menmen mamwo yapırwe. Mar im hi hanhan yi eiyisesim eiyır ke mıt han hır ap ne weiwık me Isrel hır nisesim. ¹⁴ God hırak kehimıtena hi atıp mıt miyapır hım mırak. Hi eno mıt hır nau werek nanır ke Grik. Hi eno mıt han au nau wit enuk yaank. Hi eno mıt hır nen skul nertei menmen iuwe, netike mıt han au hır nau weinım netaritari menmen im. ¹⁵ Mar keremem te hi hanhan anen yi mıt miyapır ne Rom etpi hım yaaim me Kraıs.

Hım yaaim me Kraıs hıram Iuwe

¹⁶ *Hi ap yınk enuk heriuwe hım yaaim me Kraıs au. Hıram menmen iuwe me God mamkaap mıt miyapır kerek nemtau hım mırak nisesim, hıram mamkepi God kaktorhis. Hıram minın men mıt ne Isrel, maain hıram men mıt hır ap ne weiwık mır au. ¹⁷ *Hım yaaim me Kraıs meteik-nai menmen yaaim God kerekyeyem kekepai

* **1:13** Ap 19:21; Jo 15:16 * **1:16** Sam 119:46; Mk 8:38; 1Ko 1:18, 24; Ap 13:46 * **1:17** Ro 3:21-22; Hab 2:4

hau mamre yaain te hau mamtikerek mamu han kiutip. Hiram menmen im. Mit nemtau him mirak, hir nanisesim te hiram mamikrit menmen me God mamkepi, hiram mamno ere mamisi. Him me God mit newisim mau tiwei matip mar im: “Mit kerek God katip hir yaain nentar hir nemtau him nisesim, hir nantikerek nanu nanit.”

Him me mit hir neweikin sip newet God.

¹⁸ *God kerek kau wit kirak hirak keteiknai hirak han enuk keriuwe mit miyapir yapirwe kerek neweikin sip newet menmen mirak, hir niriak enum, hir nepakin him yaaim neriuwe menmen enum hir niriakem. ¹⁹ *God epei kakiwaank mit kakintar menmen mit nanirteiyem me God hirak nipaa ein keteiknorem. ²⁰ *Nipaa wi kerek God kewis nepni metike ti mit miyapir hir nir menmen hirak kiriakem. Mar keremem te hir nirem hir nertei menmen me God. Hir ap te nanir God kaku nanamir kir au. Hir nertei God hirak kire mekak, hir nertei hirak wisenuk manpenuk kaku kakit tipmain tipmain enum eik, te hir ap nantip God hir nepitariyek te hir ap newenipi niuk mirak au.

²¹ *Hir ap te nantip God hir nepitariyek nanintar nipaa hir nertei God hirak keimin te hir ninapen newenipi niuk mirak, hir ap netpiwek hirak yaaik au. Hir han kitet menmen enum te han kir enuk ketari menmen yaaim mire mit ne

* **1:18** Ef 5:6; Kl 3:6; 2Te 2:12 * **1:19** Ap 14:15-17, 17:24-28

* **1:20** Jop 12:7-9; Sam 19:1; Hi 11:3 * **1:21** Ef 4:17-18

witaan nen yaank ap nemsiu si au h̄r n̄inat̄n yayiwe. ²² *H̄r han kitet h̄r nertei menmen yap̄rwe te h̄r nar ke m̄it enun han ken sip. ²³ *H̄r nar ke m̄it enun han ken sip nentar h̄r epei neweik̄n sip newet God kerek kaku kak̄it tipmain tipmain enum eik, h̄r ap newen̄ipi niuk m̄irak au. H̄r neweik̄n newen̄ipi niuk me t̄ip̄ir kerek m̄it nat̄n ninaan mau tein̄ik. H̄r nime nu m̄ire m̄it kerek nani ek, o hore, samiyak o k̄irin, manpen, pewen, menmen ham.

Menmen enum m̄it h̄r n̄ir̄iakem

²⁴ *H̄r n̄ir̄iak menmen enum mar im, te God k̄inaiw̄iri te h̄r nau enum n̄ir̄iak menmen enum mar im: H̄r n̄ir̄iakan menmen enum neriuwe ȳink k̄ir, h̄r nises menmen han k̄ir hanhanem. ²⁵ *H̄r neweik̄n sip newet h̄m yaaim me God, h̄r nises h̄m enum memitetp̄n. H̄r newen̄ipi niuk me menmen God k̄ir̄iakem. H̄r ap newen̄ipi niuk me God kerek k̄ir̄iak menmen yap̄rwe. H̄rak kerekek h̄rak yaaik, haiu mamwen̄ipi niuk m̄irak tipmain tipmain enum eik.

²⁶ H̄r neweik̄n sip newet God te h̄rak k̄inaiw̄iri h̄r nises menmen enum h̄r hanhanem. Miyap̄r h̄r ap n̄iwaai netike m̄it n̄ir̄ au. H̄r niyawan n̄iwaai netike miyap̄r han. ²⁷ *M̄it h̄r n̄ir̄iak menmen nar ke miyap̄r n̄ir̄iakem. H̄r ap netike miyap̄r n̄ir̄ niyawan n̄iwaai au. H̄r han k̄ir kekrit k̄ire si, h̄r hanhan netike m̄it han h̄r niyawan n̄iwaai. H̄r niyawan n̄iwaai

* **1:22** Jer 10:14; 1Ko 1:20 * **1:23** Diu 4:15-19; Sam 106:20

* **1:24** Ap 14:16 * **1:25** Jer 13:25, 16:19; Ro 9:5 * **1:27** Lev 18:22, 20:13; 1Ko 6:9

niriakan enum te God kerekyor enum me menmen enum hir niriakem.

²⁸ Mit miyapir hir ninapen han kakitet God ketike menmen mirak te hirak kinaiwiri te han kir kises menmen enum te hir niriak menmen yaaim au. ²⁹ Te hir niriak menmen enum heriyai heriyai. Hir hemkre menepam me menmen, hir han kitet menmen enum me mit han, hir yink enuk neriuwe mit han ninini, hir mit han nenep mit han hir naa, hir nari han ke mit hir nenke hasini, hir nemitetpinan me menmen, hir han kitet menmen enum me mit han, hir natipan nisesan me menmen. ³⁰ Hir newisesik newenin him me mit han hir ninapen God, hir nene mit miyapir han newir paan newepik, hir nar ke mit enun paan tokik natip hir nire mit iuwe ninin mit han. Hir han kitet nanriak menmen enum nipaa mit ap niriakem au. Hir ap nises him me miye haai nir au. ³¹ Hir nire mit enun han ken sip ap han kitet menmen enum maain mamnen, hir mit ap nises him mir hir netpim, hir ap hanhan neriuwe mit miyapir han o han tewenini au. ³² Hir nertei God epei katip mit miyapir kerek niriak menmen enum mar im maain hir nani, te hir wen niriakem. Hir wen niriakem keremem au. Hir nari han ke mit miyapir han te hir niriakem mar ke hir niriakem, hir netpi hir yaain.

2

God skelim mit werék werék kakises menmen yaaim

1 *Yi mît keriyen ne Isrel kerek yi yesiuwe hîm yene mît kerek ap ne Isrel yentar menmen enum hîr nîriakem. Yi ap eitîp God yi yaain me menmen yi yîriakem au. Yi yene mît yentar menmen enum hîr nîriakem. 2 Haiu mît ne Isrel haiu mertei God ap han ekitet mît miyapîr hîr neimîn au. Hîrak han ekitet skelim mît miyapîr hîr neimîn nîpîran me menmen enum hîr nîriakem keremem. 3 Yi yesiuwe hîm yene mît yentar menmen enum hîr nîriakem, te yi yises menmen enum mar ke hîr nîriakem, maain God skelim mît en me menmen mîr enum. Te yi han kitet hîrak kakîtpi yi yaain a? Taauye! God skelim yi mît eitikeri! 4 *Yi yînan yipîr yewîrek yentar God hîrak hanhan keriuwi ap kakiwep waswas au a? Yi yepîtari God hîrak ap kakiwep waswas te yi eiweikîn sip eiwet menmen enum a? 5 Yi yewenîn han ki ap yeweikîn sip yewet menmen enum au. Te maain wî kerek God skelim haiu mît me menmen, hîrak kakises menmen mîrak yaaim, hîrak kakrekyi enum yapîrwe. Menmen enum yi yîriakem maain hîram mamîr ke mîtîk kewepep haak kemi ere mau niu, hîram mamînke mamkîp mamîwaankek. 6 *God tewen kakriak mît menmen yaaim o menmen enum kakîntar menmen nîpaa hîr nîriakem. 7 Mît miyapîr kerek hekrit hekrit nîriak menmen yaaim, hîr hanhan God hîrak kakwetîr hîmîn yaaik kaktîp hîr mît miyapîr yaain niuk mîr iuwe kakîkepi hîr nantikerek nanu nanît tipmain tipmain enum eik. Te maain God kakwetîr menmen

* 2:1 Mt 7:1-2; Jo 8:7 * 2:4 Ef 1:7, 2:7; 2Pi 3:15 * 2:6 Mt 16:27; Jo 5:29; 2Ko 5:10

im kakikepi h̄r nantikerek nanu nanit. ⁸ *Te m̄t miyap̄r han au. H̄r neweik̄n sip newet menmen yaaim h̄r nises han k̄r enuk n̄riak menmen enum, maain God han enuk kakriuw̄ri h̄rak kakn̄p kak̄waanki. ⁹ *M̄t miyap̄r kerek h̄r n̄riak menmen enum maain God kak̄waanki h̄r ȳnk k̄r kaknen han k̄r enuk. God kakin̄n kak̄waank m̄t miyap̄r han ne weiw̄k me Isrel kerek n̄riak enum. Maain h̄rak kak̄waank m̄t miyap̄r han ne weiw̄k ham nerer wit wit kerek n̄riak enum. ¹⁰ Te m̄t miyap̄r kerek h̄r n̄riak menmen yaaim, maain God kakwet̄r menmen m̄rak yaaim, h̄r nanre m̄t miyap̄r iuwe, h̄r nanu werek. God kakin̄n kak̄riak m̄t miyap̄r han ne weiw̄k me Isrel em, maain h̄rak kak̄riak yi m̄t miyap̄r ne weiw̄k ham em. ¹¹ *God ap han kitet m̄t h̄r niuk m̄r iuwe o h̄r au enun wein̄n au. H̄rak han kiteti h̄r n̄p̄ran.

¹² M̄t miyap̄r ap ne weiw̄k me Isrel h̄r nep̄itari h̄m me God n̄paa Moses kewis̄m mau t̄wei. H̄r n̄riak enum te God h̄rak kak̄waanki kak̄nterim wein̄m. M̄t miyap̄r ne weiw̄k me God au. H̄r nertei h̄m me God n̄paa Moses kewis̄m te h̄r n̄riak enum, maain God kak̄t h̄m im h̄rak kakno m̄t ne Isrel skelim m̄t miyap̄r kakriuw̄rem kak̄waanki. ¹³ *M̄t miyap̄r kerek nemtau h̄m me God keremem, h̄rak ap te kakt̄p h̄r yaain au. M̄t miyap̄r kerek nemtewem h̄r nisesim, h̄r keriyen God kakt̄p h̄r yaain. ¹⁴ *M̄t miyap̄r ap ne weiw̄k me Isrel ap nertei h̄m me God Moses kewis̄m.

* **2:8** 2Te 1:8 * **2:9** Ro 1:16 * **2:11** Diu 10:17; 2Kro 19:7; Ap 10:34; Ef 6:9; 1Pi 1:17 * **2:13** Mt 7:21; 1Jo 3:7 * **2:14** Ap 10:35

Wi kerek h̄ir nises han k̄ir n̄ir̄ak menmen yaaim mar ke h̄im me God n̄ipaa Moses kewis̄im mau t̄iwei h̄iram metpim, te menmen im meteiknai h̄ir nertei menmen yaaim metike menmen enum. ¹⁵ Menmen h̄ir n̄ir̄akem h̄iram meteiknai h̄im n̄ipaa God ketpim h̄iram mau mekre han k̄ir. Wi ham han k̄ir enuk keriuwe menmen enum h̄ir n̄ir̄akem. Wi ham han k̄ir au yaaik keriuwe menmen yaaim h̄ir n̄ir̄akem. ¹⁶ *Maain wi mamnen te God kakt̄ip Jisas Krais h̄irak kakwepyap̄ir menmen mau mekre han ke haiu m̄it yap̄irwe, h̄irak kakrekyei yaaim o enum kak̄interim. Menmen im mamnen mam̄ir ke hi hetpiyem heriuwe h̄im yaaim me God.

Yi m̄it miyap̄ir ne Isrel han ekitet h̄im me God Moses kewis̄im mau t̄iwei h̄iram mamkepi te yi eiyu werek.

¹⁷ *M̄it miyap̄ir yi yat̄ip yar ik: “Haiu m̄it miyap̄ir ne weiw̄ik me Isrel.” Yi han kitet yi yetike God yi yekiyān yau yentar h̄irak keweti h̄im m̄irak a? Yi yat̄ip yewen̄ipi niuk mi yar ik: “Haiu m̄it miyap̄ir ne God.” ¹⁸ Yi yertei menmen h̄irak hanhan yi eiyisesim. Yi yertei hanhan menmen yaaim te yi yisesim. Menmen enum au. Yi hanhan eiyises menmen yaaim eiȳintar n̄ipaa yi wen n̄ikerek kike ere in haairer h̄ir nepei netpi h̄im me God. ¹⁹ *Yi han kitet yi yertei h̄im me God werek te yi eiteik̄in m̄it nep̄itari menmen m̄irak te h̄ir nanisesik werek werek a? Yi ȳire si merh̄ihe yi eiteik̄in m̄it kerek

* **2:16** 2Ti 2:8 * **2:17** Je 2:19 * **2:19** Mt 15:14; Lu 18:9

ap nertei God h̄r n̄re m̄t ne w̄itaan nan̄no, yi eiteiknor yayiwe yaaik te h̄r enisesik a? ²⁰ *Yi han kitet yi werek te yi eiteik̄n m̄t kerek h̄r han kitet menmen enum, yi eiteiknor menmen me God a? O yi eiteik̄n m̄t kerek nep̄tari menmen me God h̄r n̄re n̄kerek, yi eiteiknor werek menmen me God yentar yi han kitet h̄m me Moses meteikni menmen yap̄rwe God kerteiyem a? ²¹ *Yi yeteik̄n m̄t han menmen me God, yi yenmak te yi ap yeteik̄n h̄ras menmen a? Yi yat̄p m̄t an yar ik: “Yi ap eikint̄p menmen me m̄t̄ik hak.” Te yi eikint̄p menmen me m̄t han o au a? ²² Yi yat̄p, “Yi m̄t ap eiri miyap̄r ne m̄t han eitikeri eiriyahis eiwen̄nem au em̄t.” Te yi h̄ras yi ȳr̄iakem o au a? Yi ȳnapen m̄t kerek newen̄pi niuk me t̄pir, te yi ap eikint̄p menmen h̄r newis̄m mau k̄naan newepwar t̄pir em. ²³ M̄t han n̄nan yip̄r new̄rek nene God nentar menmen yi m̄t ȳr̄iakem. Yi yewen̄pi niuk mi yat̄p God keweti h̄m m̄rak, te yi ap yisesim au. Yi yeweik̄n sip yewetewem. ²⁴ *Menmen hi hetpiyem h̄ram yaaim mentar h̄m mau t̄wei n̄paa Aisaia kewis̄m h̄ram mat̄p mar im: “M̄t ap ne weiw̄ik me Isrel nat̄p enum me niuk me God nentar yi m̄t ne Isrel.”

Yi yerekir ȳnk te yi han kitet h̄rak kak̄kepi yi ne God-Au, menmen mekre han mamkepi keriyen

²⁵ *Yi yises h̄m me Moses, m̄t nerekir ȳnk ki, h̄rak yaaik kak̄kepi. Te yi eiweik̄n sip eiwet

* **2:20** 2Ti 3:5, 15 * **2:21** Sam 50:16-21; Mt 23:3-4 * **2:24** Ais 52:5; Esi 36:20 * **2:25** Jer 4:4, 9:25

h̄im m̄rak, h̄iram mar ke n̄paa m̄t ap nerekir ȳnk ki. ²⁶ *M̄t kerek ap nerekir ȳnk k̄r h̄r nises h̄im me God werek werek, God han kitet h̄r yaain nar ke m̄t h̄r nepei nerekir ȳnk k̄r. ²⁷ Te maain h̄im me God kerek m̄t ap nerekir ȳnk k̄r h̄r nisesim, h̄iram mamteik̄n yi m̄t yi enun. H̄iram mamteik̄n yi m̄t enun yentar yi yerekir ȳnk ki, yi yetenen h̄im me God Moses kewis̄m mau t̄wei, te yi ap yisesim au. H̄r netenen h̄im me God Moses kewis̄m au, te h̄r nises menmen yaaim. ²⁸ *Yi ap m̄t ne Isrel keriyen yentar miyerer ni nini yi ne weiw̄k me Isrel o yentar yi yerekir ȳnk ki au. ²⁹ *M̄t miyap̄r h̄r ne weiw̄k me Isrel nentar h̄r nises God nekre han k̄r. Menmen im h̄iram mar ke God H̄im̄n Yaaik h̄rak kehimitenor han k̄r h̄rak ke God. Menmen im ap mises menmen Moses n̄paa kewis̄m mau t̄wei. M̄t han ap nanwen̄pi niuk me m̄t nar ik, te God hanhan kakriuw̄ri iuwe.

3

Menmen enum ap te mamin̄n menmen yaaim

¹ Yi han kitet mekam? M̄t ne weiw̄k me Isrel h̄r nin̄n m̄t han ne weiw̄k ham o au? Menmen h̄r nisesim nerekir ȳnk k̄r h̄iram yaaim mamkepi o au? ² *H̄iram yaaim mamkepi yap̄rwe mar im. God kin̄n kewet m̄t ne Isrel h̄im m̄rak te h̄r nan̄rtei menmen h̄rak hanhan h̄r nanisesim. ³ *M̄t han ne weiw̄k me Isrel h̄r ap nises h̄im m̄rak, te yi ap han ekitet God

* **2:26** Ga 5:6 * **2:28** Jo 7:24, 8:39 * **2:29** Diu 30:6; Kl 2:11;
 1Ko 4:5; 2Ko 10:18 * **3:2** Sam 147:19-20; Ro 9:4 * **3:3** Ro 9:6,
 11:29; 2Ti 2:13

ap kakises hîm mîrak kakîntar mît han neweikîn sip newetîwek, au emit. ⁴*Mît miyapîr yapîrwe nanweikîn sip nanwet hîm yaaîm, God kerekek au. Hekrit hekrit hîrak kakises hîm yaaîm hîrak ketpim. Hîm me God mau tîwei Sam matîp mar im:

“Hekrit hekrit ti ehinîn mît kerek hîr neswut hîm.

Hîr nanîrtei ti atîp hîm yaaîm keremem.”

⁵ Mît han nantîp, “Menmen enum haiu mît mîriakem hîram yaaîm. Hîram yaaîm mamkaap God kakteikîn menmen hîrak kîriakem hîram yaaîm keremem.” Hîram yaaîm te haiu matîp God enuk kakîntar hîrak kakwep haiu mît mamîntar menmen enum haiu mîriakem a? (Hi hises menmen me mît ne tî hîr han kitetim)

⁶ Au, hîram hîm enum. God ap yaaik te hîrak ap te kakriak menmen yaaîm o enum me haiu mît miyapîr mau tî ik au emit! ⁷ Menmen enum hi hîriakem mamteikîn mît God katîp hîm yaaîm keremem, hîrak kakît niuk iuwe menterim, te kenmak hîrak kaktîp hi mîtîk enuk kerekek, hîrak kakrekkyo enum a? ⁸*Haiu ap te mamtîp haiu mamriak menmen enum te hîram mamwepyapîr menmen yaaîm au emit! Mît han hîr nesiuwai hîm natîp, “Yi mît Kristen kerek yises hîm me God yi yatîp enum yar ek.” Hîram yaaîm te maain mît hîr natîp enum mar im me haiu mît, God kaknîp.

God hîrak katîp haiu mît yapîrwe enun

* **3:4** Sam 51:4 * **3:8** Ro 6:1, 15

9 *Te haiu han ekitet mekam? Haiu mīt ne Isrel haiu minin mīt han ne weiwik ham a? Au, hi nepei hetpi haiu mīt miyapir yapirwe ne weiwik ne Isrel o mīt miyapir han ne weiwik ham, menmen mekre han kaiu merekyei haiu yapirwe mamriak menmen enum. 10 *Him im hiram yaaım mentar mīt newis him me God mau tiwei Sam matip mar im:

“Mitik kei kiutip kekre ninin ne haiu mīt yapirwe ap te God kaktip hirak yaaik au. Haiu yapirwe mīt enun.

11 Mitik kei kiutip kekre ninin ne mīt yapirwe hirak kertei menmen hiram yaaım au. Mitik kei kiutip kekre ninin ke mīt yapirwe ap te hanhan God kau kekre han kirak au.

12 Hir mīt yapirwe nepei neweikin sip newet God, hir mīt enun. Ap kei kiutip kirak menmen yaaım au.

13 *Menmen hir netpim meke him kir hiram enum mar ke herwe hei mīt nekeisiuwek. Hir nemitetpin neriuwerek. Menmen enum hir netpim hiram mewaank mīt mar ke nap mekre yehes me manpen siurp kenep mīt hir nani.

14 *Menmen hir netpim meke him kir man hiram enum mar ke saukei wapik mau him ke mitik.

15 *Hir waswas nenep mīt hir nani.

* 3:9 Ro 1:18-2:24, 3:23 * 3:10 Sam 14:1-3, 53:1-3; Ekl 7:20

* 3:13 Sam 5:9, 140:3 * 3:14 Sam 10:7 * 3:15 Pro 1:16; Ais 59:7-8

16 Wit kerek h̄ir nen newi, h̄ir newaank menmen metike m̄it te h̄ir han enuk.

17 H̄ir ap n̄ikaap m̄it miyap̄ir nekiyan nau neit au.

18 *H̄ir ap han kitet newen̄ipi niuk me God h̄irak iuwe au.”

19 Haiu mertei h̄im me God yap̄irwe m̄it newis̄im mau t̄iwei, h̄iram me m̄it ne weiw̄ik me Isrel, te m̄it ne Isrel netike m̄it nerer wit wit ap te nant̄ip God h̄ir yaain au. God han ekitet menmen h̄ir n̄ir̄iakem h̄irak skelim h̄ir m̄it miyap̄ir keriuwerem keremem. 20 *God ap kakt̄ip m̄it̄ik kiut̄ip kekre n̄im̄in ke haiu m̄it yap̄irwe h̄irak yaaik kentar h̄irak kises h̄im n̄ipaa Moses kewis̄im mau t̄iwei au. H̄im im h̄iram meteiknai haiu m̄it enun haiu m̄ir̄iak menmen enum keremem.

M̄it kerek nises h̄im me Krai, God kakt̄ip h̄ir m̄it yaain

21 *In ek God nepei kewepyap̄ir menmen h̄irak k̄ir̄iakem te h̄irak kat̄ip m̄it kerek nisesik, h̄ir n̄ire yaain. Menmen im h̄iram ap menmen me h̄im me Moses au, te n̄ipaa enum eik h̄im Moses ketike m̄it profet h̄ir newis̄im mau t̄iwei h̄iram mat̄ip menmen im me God mamnen. 22 *Menmen me God mamnen h̄iram im: God kakt̄ip m̄it miyap̄ir h̄ir yaain nan̄intar h̄ir nises h̄im me Jisas Krai. God kakt̄ip m̄it miyap̄ir yap̄irwe kerek h̄ir nises h̄im me Jisas Krai h̄ir yaain. H̄irak ap han kitet h̄ir m̄it miyap̄ir ne weiw̄ik me Isrel o ne weiw̄ik ham au. H̄iram menmen wein̄im. 23 *H̄iram menmen wein̄im mentar m̄it

* 3:18 Sam 36:1 * 3:20 Sam 143:2; Ga 2:16; Ro 7:7 * 3:21

Ap 10:43 * 3:22 Ro 1:17; Ga 2:16 * 3:23 Ro 3:9, 5:12

miyapir yapirwe nerer wit wit hir epei niriak enum, te God ap kakwenipiri kakitpi hir yaain au. ²⁴ *Te God kewetai haiu mit menmen mirak yaaim weinim mar im: God kerekyei haiu mit menmen yaaim hirak katip haiu yaain mentar menmen Krai Jisas kerekyeyem me wi hirak kaa te kakikepei kaktaihis. ²⁵ *God kehimitan Krai keriuwetek hirak kan kaa kire sipsip mit nakip nesiye newet God ek. Hirak kaa hemkre mirak mewen, te hiram mamisak menmen enum maiu me wi haiu mamises him mirak. God kiriak menmen im kakteiknai haiu mit hirak yaaik. Nipaa mit hir niriak enum, te God hanhan keriuweri, hirak ap kanip au, kentar hirak kaksiuwe Jisas kaki kaksak menmen enum mir. ²⁶ In ek hirak keriuwet Jisas hirak kan kaa keteiknai hirak yaaik, hirak kesak menmen enum em haiu mit kerek mises him me Jisas, hirak katip haiu yaain.

²⁷ *Te haiu mamwenipi niuk maiu hiras a? Taauye! Haiu ap mamwenipi niuk mai mamintar haiu niriak menmen yaaim him me Moses mau tiwei matip haiu emisesim au. Haiu yaain mentar haiu mises him me Jisas Krai. Hirak kesak menmen enum maiu te haiu ap mamwenipi niuk mai au emit. ²⁸ *Te haiu mertei menmen im. God katip mit hir yaain nentar hir niriak menmen him kerek Moses kewisim mau tiwei matip hir enisesim au. God katip hir yaain nentar hir nemtau him mirak hir nisesim.

* **3:24** Ef 2:8; Ro 5:1 * **3:25** Ef 1:7 * **3:27** 1Ko 1:31 * **3:28**
Ga 2:16

29-30 **Yi han kitet God h̄rak ke haiu m̄t ne Isrel keriyen te m̄t ne weiw̄k ham au a? Taauye! H̄rak God ke haiu m̄t yap̄rwe kentar h̄rak kakt̄p m̄t kerek nerekir ȳnk o m̄t ap nerekir ȳnk k̄r, h̄r n̄re yaain nentar h̄r nemtau h̄m m̄rak h̄r nisesim. ³¹ *Haiu m̄r̄iak menmen me h̄m kerek Moses kewis̄m mau t̄wei h̄ram wein̄m meriuwe menmen in ek haiu misesim me Krais a? Taauye! Haiu meteik̄n m̄t h̄m me Moses h̄ram yaaim mekep̄ai haiu emises h̄m me God.

4

God kat̄p Ebrahim h̄rak yaaik

¹ Ebrahim h̄rak m̄t̄ik kar ke haiu m̄t. H̄rak maam n̄pu ke haiu m̄t ne weiw̄k me Isrel. Te haiu mamt̄p h̄rak keit mekam keriuwe menmen h̄rak k̄r̄iakem? ²⁻³ *God h̄rak kat̄p Ebrahim h̄rak yaaik kentar h̄rak k̄r̄iak menmen yaaim, te Ebrahim kakwen̄pi h̄rekes keriuwe niuk m̄rak. Te God k̄r̄ Ebrahim h̄rak ap kewen̄pi h̄rekes keriuwe niuk m̄rak kentar h̄m me God mau t̄wei mat̄p, “Ebrahim han kitet God kakises h̄m n̄paa h̄rak ket̄p̄wekem te God kat̄p h̄rak yaaik. God ap kat̄p Ebrahim h̄rak yaaik kentar menmen h̄rak k̄r̄iakem au!”

⁴ *M̄t̄ik k̄r̄iak menmen me m̄t̄ik hak, maain h̄rak kak̄it pewek mamrerim. M̄t̄ik ap kakwet̄p̄wekem wein̄m au. H̄rak k̄r̄iak menmen h̄rak kakt̄wem. ⁵ M̄t̄ kerek nemtau h̄m me God kerek kesak menmen enum me haiu m̄t,

* **3:29-30** Ro 10:12 * **3:29-30** Diu 6:4; Ga 3:20; Ro 4:11-12

* **3:31** Mt 5:17; Ro 8:4 * **4:2-3** Jen 15:6; Ga 3:6; Je 2:23 * **4:4**

Ro 11:6

h̄ir nisesim wein̄m te God kakt̄ip m̄it nar ik h̄ir yaain. M̄it kerek h̄ir han kitet menmen h̄ir n̄ir̄iakem te h̄ir nan̄riak God kakt̄ip h̄ir yaain, m̄it nar ik God kakt̄ip h̄ir au enun. ⁶ N̄ipaa Devit kewis h̄im mau t̄iwei h̄iram mat̄ip me m̄it in ek h̄ir han yaaik nentar God kat̄ip h̄ir yaain. H̄irak kat̄ip h̄ir yaain nentar h̄ir n̄ir̄iak menmen te h̄ir nan̄riak God kakt̄ip h̄ir yaain au. H̄ir han kitet h̄irak kakises menmen h̄irak ketporem keremem. ⁷ *H̄im Devit kewis̄im mau t̄iwei Sam mat̄ip mar im:

“M̄it kerek God epei kesak menmen enum m̄ir n̄ipaa h̄ir n̄ir̄iakem, h̄ir han yaaik nanu.

⁸ M̄it kerek M̄it̄ik Iuwe God ap han kitet menmen enum h̄ir n̄ir̄iakem, h̄irak kakneri kak̄iwaanki kak̄interim au, h̄ir han yaaik nanu.”

⁹ *Menmen yaaim im m̄ir̄iak m̄it h̄ir han yaaik, h̄iram menmen me haiu m̄it ne Isrel keriyen o h̄iram me m̄it yap̄irwe a? Haiu nepei mat̄ip Ebrahim han kitet God kakises h̄im h̄irak n̄ipaa ketp̄iwekem, te God kat̄ip Ebrahim h̄irak m̄it̄ik yaaik. ¹⁰ Kewaai meruri God kat̄ip Ebrahim h̄irak yaaik? H̄irak kerekir ȳink k̄irak o wen au a? Wen au ye! ¹¹ *Maain h̄irak kerekir ȳink k̄irak h̄irak keteik̄in m̄it God nepei kat̄ip h̄irak yaaik kent̄ar h̄irak kises h̄im m̄irak. Te in ek h̄irak maam n̄ipu ke m̄it yap̄irwe kerek ap nerekir ȳink k̄ir te God kakt̄ip h̄ir yaain nentar h̄ir nises h̄im m̄irak. ¹² *H̄irak maam n̄ipu ke m̄it in netike haiu m̄it han kerek merekir ȳink

* 4:7 Sam 32:1-2 * 4:9 Jen 15:6; Je 2:23 * 4:11 Jen 17:10-11

* 4:12 Mt 3:9

kaiu. H̄irak maam n̄ipu kaiu kentar haiu merekir ȳink kaiu au. H̄irak maam n̄ipu ke haiu m̄it yap̄irwe kentar haiu mises h̄im me God mar ke n̄ipaa h̄irak kisesim. H̄irak kerekir ȳink k̄irak wen au, h̄irak han kitet God kakises h̄im n̄ipaa h̄irak ketp̄iwekem te God kat̄ip h̄irak yaaik.

M̄it kerek nises h̄im me God nan̄it menmen n̄ipaa h̄irak ketpim

13 *N̄ipaa God kat̄ip Ebrahim h̄irak kakrek̄ȳiwek menmen kaktike haiu nepenyerer n̄irak, maain haiu naanmamre m̄it miyap̄ir nanrer wit wit nanu t̄i. H̄irak ap kat̄ip Ebrahim menmen kentar Ebrahim h̄irak k̄ir̄iak menmen yaaam kari han ke God keriuwerem au. H̄irak ketp̄iwekem kentar h̄irak kemtau h̄im me God h̄irak kisesim. 14 *M̄it kerek n̄ir̄iak menmen nanr̄iak God kakt̄ip h̄ir yaain, te h̄ir nan̄it menmen n̄ipaa God ketpim. Te haiu m̄it kerek mises h̄im m̄irak wein̄im haiu mises menmen enum wein̄im ap te mam̄it menmen m̄irak au. H̄im im h̄iram yaaim te h̄im me God haiu misesim h̄iram wein̄im, te menmen n̄ipaa God kat̄ip kakwet Ebrahim em h̄iram menmen enum wein̄im. H̄im im au memitetp̄in! 15 *Haiu mertei h̄im me Moses kakr̄iak God h̄irak kak̄iwaank m̄it miyap̄ir kerek neremir h̄im m̄irak h̄irak kewis̄im mau t̄iwei mentar h̄ir nertei menmen h̄irak hanhan h̄ir nanisesim. H̄im me Moses h̄iram nepei au mesi te haiu ap mam̄t̄ip m̄it neremir h̄im m̄irak mau t̄iwei au. H̄im ap mepu te h̄ir neremir au.

* 4:13 Jen 17:4-6, 22:17-18; Ga 3:29 * 4:14 Ga 3:18 * 4:15 Ro 3:20, 5:13, 7:8

16 *Menmen God ketpim h̄rak kakwet haiu m̄t em haiu yap̄rwe mam̄t̄wem mam̄ntar haiu han kitet h̄rak kakises menmen n̄paa h̄rak ketpim. God kakweteiyem wein̄m te h̄rak kakrekyei menmen yaaim. H̄rak kakwetai haiu nepeny-erer yap̄rwe ne Ebrahim kakwetaiyem. H̄rak kakwet m̄t miyap̄r kerek nises h̄m me Moses kakwet̄rem keremem au. H̄rak kakwetai haiu m̄t miyap̄r yap̄rwe rem kerek mises h̄m me God mar ke n̄paa maam n̄pu kaiu Ebrahim h̄rak kisesim. Maain God kakwetai menmen n̄paa h̄rak ketpim. 17 *Ebrahim h̄rak maam ke haiu m̄t yap̄rwe kent̄ar h̄m me God mau t̄wei mat̄p mar im: “Hi God hi herekyit ti maam ke m̄t miyap̄r maain h̄r nanu nanrer wit wit.” God han kitet Ebrahim h̄rak k̄ire maam ke haiu m̄t miyap̄r yap̄rwe kerek mises h̄m me God. H̄rak kises h̄m me God kerek h̄rak k̄ik̄ian m̄t kerek epei naa, h̄r nekrit nau, h̄rak kat̄p h̄m wein̄m me menmen n̄paa mepu au, h̄ram min̄n mekrit mau.

18 *Ebrahim han kitet God kakriak menmen n̄paa h̄rak ketpim te h̄rak ap kertei karkeik te h̄rak kakriakem au. H̄rak han kitet kar ik, te God kewis̄k h̄rak maam n̄pu ke m̄t miyap̄r yap̄rwe nau nerer wit wit. God kat̄p Ebrahim h̄m mar ik: “Ebrahim nepeny-erer nit maain h̄r nant̄in nanre yap̄rwe.” 19 *Me w̄i im Ebrahim h̄rak menep 100 tito, te h̄rak han kitet ȳnk k̄irak h̄rak kar ke m̄t̄k epei kaa au. M̄te p̄irak h̄ire we m̄te ap te wawine n̄kerek au, te menmen im ap mar̄i han k̄irak te h̄rak kat̄p

* 4:16 Ga 3:7 * 4:17 Jen 17:5; Ais 48:13 * 4:18 Hi 11:1; Jen 15:5 * 4:19 Jen 17:17

God h̄rak ap te kakriak menmen n̄paa h̄rak ketpim au. ²⁰ H̄rak ap han kitet God ap kakriak menmen n̄paa h̄rak ketpim au. H̄rak kises h̄m me God kekre han k̄rak iuwe, h̄rak kewen̄pi niuk me God te maain h̄rak kak̄kepik h̄rak kakine n̄kan. ²¹ Ebrahim h̄rak han kitet God h̄rak manp enuk kakises h̄m me n̄kan n̄paa h̄rak ketpim. ²² *Ebrahim han kitet menmen mar im te God kat̄p h̄rak m̄t̄ik yaaik.

²³ H̄m me God kerek mat̄p mar ik: “God kat̄p h̄rak m̄t̄ik yaaik,” h̄ram ap mat̄p me Ebrahim kiut̄p kerekek au. ²⁴ *H̄ram mat̄p me Ebrahim ketike haiu m̄t̄ miyap̄r kerek maain God h̄rak kakt̄p haiu yaain mentar haiu mises God kerek h̄rak k̄k̄iak M̄t̄ik Iuwe kaiu Jisas kerek n̄paa kaa, h̄rak kekrit kau. ²⁵ *God keriuwetek h̄rak kan t̄ kaa te kak̄sak menmen enum haiu m̄r̄iak em. God p̄ike k̄k̄iak h̄rak kekrit kau, te God kakt̄p haiu m̄t̄ miyap̄r yaain mam̄ntar haiu misesik.

5

God kat̄p haiu m̄t̄ miyap̄r haiu yaain

¹ *Te in ek God kat̄p haiu m̄t̄ miyap̄r yaain mentar haiu misesik. Haiu metikerek mekiyan mau mentar menmen M̄t̄ik Iuwe Jisas Krais h̄rak k̄r̄iakem. ² *Haiu mises h̄m me Krais te h̄rak kerekek kekepai haiu metike God haiu mekiyan mau, God kerekyei menmen yaaim. In ek haiu han yaaik memer̄r menmen yaaim

* 4:22 Jen 15:6 * 4:24 Ro 15:4; 1Pi 1:21 * 4:25 Ais 53:4-5

* 5:1 Ro 3:24, 28, 4:24 * 5:2 Ef 2:18, 3:12

me God haiu mertei maain h̄rak kakwetaiyem.
 3* Haiu han yaaik meriuwe menmen im keremem au. Haiu han yaaik me menmen enum mamnen mamraiwaank. Haiu han yaaik meriuwerem mentar haiu mertei h̄ram mamkepai haiu han tokik emu emises h̄m me God werek werek.
 4 Haiu han tokik emu me menmen enum mamrai-wank, te God kakt̄p haiu min̄n menmen enum. God kakt̄p haiu min̄n menmen enum te haiu emisesik em̄mer̄r te maain haiu mam̄t menmen m̄rak yaaim h̄rak kakwetaiyem. 5* Haiu emisesik emer̄r ke maain h̄rak kakwetai menmen m̄rak, haiu ap ȳnk enuk mam̄ntar haiu han kitet h̄rak ap kises menmen n̄paa h̄rak ketpaiyem au. Haiu ap ȳnk enuk mamriuwerek mam̄ntar God keteiknai h̄rak han tewen̄nai h̄rak keriuwet God H̄m̄n Yaaik kan kakre han kaiu, te haiu mertei maain h̄rak kakwetai menmen.

6 Krai h̄rak kan t̄i h̄rak kaa me haiu m̄t miyap̄r kerek enun neweik̄n sip newet God. Me w̄i im haiu enun ap m̄kaap h̄ras haiu m̄re yaain, te God kises han k̄rak k̄mat w̄i kerek h̄rak keriuwet Jisas h̄rak kan t̄i kaa kak̄kepai.
 7 Mit̄ik kiut̄p kekre n̄m̄n ke m̄t yap̄rwe ap te hanhan kak̄kaap mit̄ik kerek kises menmen yaaim kak̄kreh̄r k̄rak kaki. Te mit̄ik kiut̄p hanhan keriuwe mit̄ik hak yaaik k̄kaap m̄t han h̄rak kak̄kepek kaki kak̄kreh̄r k̄rak. 8* Te God au. H̄rak keteiknai haiu m̄t enun h̄rak hanhan keriuwai. Me w̄i haiu m̄t miyap̄r haiu wen enun, haiu m̄r̄iak enum, God keriuwet Krai

* 5:3 Je 1:2-3; 1Pi 1:5-7 * 5:5 Sam 22:5, 25:20; Hi 6:18-19 * 5:8 Jo 3:16; 1Jo 4:10

h̄irak kan kaa kekreh̄ir k̄aiu kekepai. ⁹ *Krais nepei kaa hemkre m̄irak mewen h̄irak kekreh̄ir k̄aiu te God kat̄ip haiu m̄it miyap̄ir haiu yaain. Te in ek haiu mertei h̄irak manpenuk te h̄irak kak̄ikepai naanmamprai me menmen enum me God maain mamnen mamnep m̄it miyap̄ir enun en. ¹⁰ *N̄ipaa haiu mar ke m̄it miyap̄ir enun ap nises God au, N̄ikan k̄irak Krais kaa, h̄irak kenipai haiu metike God mekiyan mau. In ek, haiu metike God mekiyan mau, haiu mertei maain God kaktaihis haiu mamu mamtikerek mam̄intar Krais h̄irak p̄ike kekrit kau kekepai. ¹¹ God ap kaktaihis wein̄im keremem au. Haiu han yaaik mau meriuwerek h̄irak God k̄aiu yaaik mentar menmen Jisas Krais k̄aiu Iuwe h̄irak k̄ir̄iakem. N̄ipaa h̄irak kerekek kenipai haiu metike God mekiyan mau.

H̄im me Adam ketike Krais

¹² *Haiu mertei menmen im man. M̄it̄ik kiut̄ip h̄irak k̄ir̄iak menmen enum te h̄irak kaa. H̄irak kaa te haiu m̄it miyap̄ir yap̄irwe haiu mami mam̄intar haiu misesik haiu m̄ir̄iak enum. ¹³ *N̄ipaa God kat̄ip Moses h̄im lo m̄irak h̄irak kewis̄im mau t̄iwei wen au, menmen enum epei man mau t̄i mari han ke m̄it h̄ir n̄ir̄iak enum. God ap han kitet menmen enum kene m̄it kenterim au. H̄irak ap kat̄ip Moses menmen me h̄im m̄irak m̄it miyap̄ir enisesim wen au. ¹⁴ *God ap kene m̄it kan̄ip kentar menmen enum m̄ir, te h̄ir m̄it yap̄irwe, n̄ipaa me w̄i Adam kau t̄i ere w̄i

* **5:9** Ro 1:18, 2:5, 8 * **5:10** Ro 8:7-8 * **5:12** Jen 2:17, 3:6, 16;
Ro 6:23 * **5:13** Ro 4:15 * **5:14** 1Ko 15:21-22, 45

God katip Moses him lo mirak, hir yapirwe nire ne mit hir naa. Adam ketike mit miyapir han kerek ap neremir him me God nar ke Adam hirak kiriakem, hir yapirwe naa. Adam kerekek hirak kire mitik maain kaknen.

¹⁵ Menmen enum Adam kiriakem metike menmen yaaim God kerekyeyem weinim, hiram mipiram au. Haiu mertei mit miyapir yapirwe nani nanintar menmen enum Adam kiriakem. Te haiu mertei God hanhan keriuwai haiu mit miyapir, hirak kerekyei menmen yaaim weinim kentar menmen mitik kiutip Jisas Krais hirak kiriakem. Menmen yaaim im hiram minin menmen enum Adam kiriakem, hiram men mikaap mit miyapir yapirwe kerek nisesim. ¹⁶ Menmen God kiriakem hiram ap mar ke menmen enum Adam kiriakem au. Mitik kiutip hirak keremir him me God, te God kenerek katip hirak mitik enuk kaki. Maain, mit miyapir han hir niriak menmen enum yapirwe, te God kerekyei menmen yaaim hirak kesak menmen enum maiu katip haiu yaain. ¹⁷ Haiu mertei mitik kiutip keremir him me God hirak kiriak enum te haiu mit yapirwe mami. Te menmen Mitik Jisas Krais kiutip kerekek hirak kerekyeyem, hiram minin menmen ham enum me mitik hak eik. Haiu mit miyapir yapirwe kerek meit menmen im weinim me God, kerek hanhan keriuwai kaktip haiu yaain mentar menmen Mitik Krais kerekyeyem, hirak kaknipai haiu mamit himin yaaik te Krais kekepai haiu emises God werek werek.

¹⁸ *Te menmen miutip mitik hak kiriakem enum hirak kenip God katip haiu mit miyapir

* 5:18 1Ko 15:22

yapirwe enun haiu mami. Mar im, menmen miutip yaa'im mitik hak kiriakem, hiram menip God katip haiu yapirwe haiu yaain, haiu mami au. Haiu mamtikerek mamu mamit. ¹⁹ *Mit miyapir yapirwe God ketpor hir enun nentar mitik kiutip keweikin sip kewet him me God. Mar im mit miyapir yapirwe God kakitpor hir yaain nanantar mitik kiutip kises him me God hirak kaa kesak menmen enum maiu.

²⁰ *God katip Moses him lo mirak hirak kewisim mau tiwei te hiram menip mit miyapir hir nertei werek werek menmen God hanhan hir nanisesim, te hir nineinim hir niriak menmen enum yapirwe. Maain mit miyapir hir niriak menmen enum yapirwe, menmen yaa'im God kiriakem kentar hirak hanhan keriuwai, hiram minin menmen enum me haiu mit miyapir.

²¹ *Haiu mit miyapir mami mamantar menmen enum (sin) kerek mau ti ik hiram mininai. Te menmen yaa'im God kiriakem kaktip haiu yaain maminterim, hiram maminin menmen enum mau ti naanmamrai haiu mit miyapir mamnipai haiu mamit himin yaaik mamantar menmen Mitik Iuwe Jisas Krai's hirak kiriakem.

6

Haiu maa metike Krai's

¹ *Te haiu han kitet mekam? Haiu wen mamriak menmen enum te God hanhan kakriuwai wisenum kakisak menmen maiu enum a? Taauye! ² *Haiu epei meweikin sip mewet

* **5:19** Ais 53:11 * **5:20** Ro 4:15, 7:8; Ga 3:19 * **5:21** Ro 6:23

* **6:1** Ro 3:5-8 * **6:2** 1Pi 4:1

menmen enum haiu m̄re m̄t naa, haiu ap te emises menmen meiyam enum au em̄t! ³ *Hi han kitet yi epei yertei menmen im. N̄paa m̄t n̄krai meriuwe t̄par haiu m̄t miyap̄r metike Kraiſ Jisau mau han kiut̄p, h̄ram mar ke haiu metike Kraiſ haiu maa. ⁴ *M̄t n̄krai meriuwe t̄par h̄ram mar ke haiu metike Kraiſ maa. God h̄rak yaaik h̄rak manp enuk, te h̄rak k̄k̄iak Jisau Kraiſ kekre n̄m̄n ne m̄t epei naa, h̄rak p̄ke kekrit kau. Mar im haiu m̄t miyap̄r haiu m̄re m̄t p̄ke nekrit nau, haiu mamises menmen yaaim keremem.

Maain haiu mamtike Kraiſ mamu haiu mam̄t h̄m̄n yaaik

⁵ *H̄ram mar im. N̄paa haiu metike Kraiſ mau niut̄p, haiu maa metikerek. Te maain haiu mamtikerek mamu niut̄p haiu p̄ke mam̄krit mamu mam̄r ke in ek h̄rak epei kekrit kau. ⁶ *Haiu mertei menmen im. Menmen n̄paa haiu misesim mekre han kiau, h̄ram maa metike Kraiſ mau nu tentarak̄t. H̄ram maa mau nu tentarak̄t te in ek God kak̄iwaank menmen enum mekre han kiau kariyei haiu m̄r̄ak enum, te haiu ap emises menmen enum han kai han kitetim mar ke m̄t enises menmen m̄t n̄r̄ iuwe nan̄tporem au em̄t! ⁷ Yi yaa yetike Kraiſ te menmen enum ap mamri han ki yi eir̄ak menmen enum au eiȳntar yi yertei m̄t kerek h̄r epei naa, menmen enum ap te mamri han k̄r au. ⁸ Haiu nepei maa metike Kraiſ, haiu mertei te maain haiu mamtikerek mamu mam̄t. ⁹ Haiu

* 6:3 Ga 3:27 * 6:4 Kl 2:12 * 6:5 Fl 3:10-11 * 6:6 Ga 5:24

mantikerek mamu mamit mamintar haiu mertei Krai nipa kaa te God kikiak hirak kekrit kau. Hirak ap te pike kaki meiyam taau. Ap menmen mepu mamriakek (o mamrikek) hirak pike kaki taau! ¹⁰ *Hirak nepei kaa, menmen enum mari han ke haiu mit ap te mamri han kirak taau! Hirak ap te pike kaki kakteipim au. In ek hirak kau te hirak ketike God tau niutip. ¹¹ *Mar im yi mit miyapir yi han ekitet yi nepei yaa, te menmen enum ap pike mamri han ki au. Yi pike yekrit yetike God yau niutip yentar yi ne Krai.

¹² *Yi ap eiwis menmen enum me ti pike maminin yink ki kerek maain yi yayi hirak kakisine au emit! Yi ap eiwisim hiram mamri han ki te yi eiyses menmen enum me han ki hirak hanhanem. ¹³ *Yi ap eiwis his hit nanamir him nikip hiram mamri (o mamryi) han ki te yi eirak menmen enum me ti au emit! Au, yi eiwet God em emtike han ki, yi eiwisik hirak kakikepi yi eirak menmen yaaim. Yi yar ke mit naa, te God kekeyi yi yekrit yau, te yi eiwetiwek menmen mi yapirwe. ¹⁴ *Yi ap eiwis menmen enum me ti pike maminini au emit eiylantar him lo ap naanmipri yi yisesim te God kaktip yi yaain au. Yi nepei yenpin yekeipin menmen im. Yi yises menmen yaaim God nepei kerekiyiem weinim, te menmen enum ap te maminini au.

Haiu emises menmen yaaim emriakem

* **6:10** Hi 9:26-28; 1Pi 3:18 * **6:11** 2Ko 5:15; Ga 2:19; 1Pi 2:24
 * **6:12** Jen 4:7 * **6:13** Ro 4:15 * **6:14** 1Ko 15:21-22, 45

15 *Yi han kitet mekam? Haiu wen mamriak menmen enum me ti mamintar haiu menpin mekeipin him lo me nipaa, in ek haiu mises menmen yaaim God nepei kerekyeyem weinim keremem a? Taauye! 16 *Yi nepei yertei yi hiras eiwis mitik hirak naanmamri yi eiriak menmen mirak, yi eire mit nirak. Yi eiwis menmen enum me ti mamri han ki yi eiyisesim, hiram mamrekyi maain yi yayi. Yi eiwis menmen yaaim God kerekyeyem hiram mamri han ki yi eiyisesim, te yi eitike God eikiyan eiyu, hirak kaktip yi yaain. 17 Nipaa yi yewis menmen enum me ti mari han ki yi yisesim yirak menmen enum. Te maain yi yemtau him yaaim mit hir netpiyem, te yi yisesim iuwe yeriuwe han ki. Haiu emtip God hirak yaaik ekintar menmen hirak kerekyiyem. 18 *God hirak epei keriyei (o keryiyi) yi mit yi yeweik+n sip yewet menmen enum me ti kerek nipaa mari han ki yi yisesim. Te in ek, yi yewis menmen yaaim me God mamri han ki yi eiyisesim. 19 Hi hetpi heriuwe him im me wok mit hentar han ki hirak ap kertei menmen me God werek werek. Nipaa yi yewis his hit mi hiram mises menmen enum me ti mar im: Yi mit yetike miyapir yairiyahis yewen+nem o menmen ham enum, te hiram mire mitik kekre winak enuk hirak kirak menmen me mitik naanmipriwek ap keit pewek mererim au. Mar ke nipaa yi yirak menmen enum em, in ek yi eiwis his hit mi o han ki hiram emises menmen yaaim, hiram mamri ke yi eiriak menmen yaaim me mitik

* 6:15 Ro 6:1 * 6:16 Jo 8:34; 2Pi 2:19 * 6:18 Jo 8:32

yaaik naanmɪpri me menmen.

²⁰ Nɪpaa yi yises menmen enum hɪram mari han ki minɪni, yi ap yises menmen yaaim me God hɪram naanmɪpri au. ²¹ *Nɪpaa yi yeit mekam yaaim me menmen enum im a? Taauye! In ek yi yɪnk enuk yentar yi yɪrɪakem. Menmen enum em hɪram menipi yi yayi. ²² Te in ek God keriyei yi mɪt yi yɪnaaiwɪr menmen enum im hɪram mari han ki yi yɪrɪak enum. In ek yi yɪre mɪt ne God yi yɪrɪak menmen me God te yi yayɪt menmen yaaim mamkepi yi eiyises menmen yaaim te maain yi eiyu eitike God tipmain tipmain enum eik. ²³ *Yi eiwis menmen enum mamri han ki yi eiyisesim te maain yi eiyɪt menmen im: Hɪram mamnipi yi yayi! Te menmen yaaim God kakwetaiyem weinɪm, hɪram menmen im: Haiu mamtike God haiu mamu mamɪt tipmain tipmain enum eik mamɪntar haiu mɪt miyapɪr ne Mɪtɪk kiau Iuwe Jisas Krais!

7

Tok piksa me mɪtɪk ketike mɪte hɪr neitan

¹ Nai yinan, yi yertei menmen hi tewen etpiyem yentar yi yertei menmen yapɪrwe me hɪm me gavman. Wɪ kerek mɪt nau tɪ, hɪm im me gavman naanmɪpror ere hɪr nani, te hɪm au meit. ² Mɪte piutɪp wetike mɪtɪk kɪre hɪr neitan, hɪm me gavman matɪp mɪtɪk wen kepu hɪmɪn keruwerek, mɪte wawu wautikerek. Maain hɪrak kaki, hɪm me gavman ap te mamwenep au. Hɪre wauno wawɪt mɪtɪk hak. ³ Mɪtɪk kɪre wen kepu,

* **6:21** Ro 7:5, 8:6, 13; 1Pi 1:9

* **6:23** Ro 5:12, 15

hire wauno wawu wautike mitik hak, him me gavman matip hire enu wekitet naan. Mitik kire kaki, hire wauno wawit mitik hak, him me gavman matip hire enu au. Hiram mewisiye hire wawises han kire.

⁴*Nai yinan, hi hehim+teni heriuwe him im me mitik hak. Yi yaa me him lo yentar yi yetike Krai yi yau han kiutip. Yi yire pinak ke yink kirak. Hirak epei kaa, te hiram mar ke yi yaa yetikerek. In ek yi yetike mitik hak yi yau niutip yar ke mite mitik kire epei kaa, hire wen weit mitik hak. Mitik hak kerek yi yetikerek yau niutip, hirak Krai kerek nipaa kaa. Hirak nipaa kaa, te God pike kikiak kekere nim+n ke mit epei naa hirak kekrit kau. Te haiu mit emriak menmen yaaim me God. ⁵*Nipaa wi haiu mises han kiau, him lo hiram menipai haiu hanhan emises menmen enum. Menmen haiu miriakem hiram menmen enum menipai haiu mami. ⁶*In ek him lo hiram ap naanmamrai me menmen mentar haiu mire mit epei naa. In ek menmen haiu miriakem God Him+n Yaaik kekepai haiu emisesim. Menmen me lo nipaa haiu misesim, te God kaktip haiu yaain hiram nepei au meit.

Menmen enum me ti meraiwaank

⁷*Haiu mamtip mekam? Haiu mamtip him me God mau tiwei hiram enum a? Taauye! Him me God ap meteikno menmen enum, hi ap hertei hiram enum au. Him me God ap metpo, "Ti ap hemkre menepam hanhan menmen me

* **7:4** Ro 6:2, 11; Ga 2:19

* **7:5** Ro 6:21

* **7:6** Ro 8:2, 6:4

* **7:7** Eks 20:17; Diu 5:21

mitik hak,” te hi hepitari menmen im hiram enum. Te hiram nepei meteikno hiram enum te hi yink enuk heriuwerem. ⁸*Menmen enum me ti man mekeyo han kai te hi hanhan menmen enum yapirwe mentar him me God matip hiram menmen enum emit. Him me God ap mepu metpo menmen hiram enum, te hi ap hanhan heriuwerem au, menmen me ti hiram mau meit mar ke mitik kaa. Hi hepitari hiram menmen enum. ⁹*Nipaa hi hepu te hi hetari menmen me him me God. Maain him me God epei man te hi hemtewem, menmen enum me ti mekeyo han kai hi hemkre menepam hanhan menmen enum yapirwe, te hi hertei hi hiriak enum, maain hi hahi. ¹⁰*Hi hertei him kerek God kewetayem, hirak hanhan hiram mamkepai haiu mamu werek, te hiram menipa hi hertei hi enuk maain hi hahi. ¹¹*Menmen enum me ti man menepya mewisesik meriuwe him me God Moses kewisim mau tiwei te hi hiriak enum, maain hi hahi. ¹²*Him Moses kewisim mau tiwei, hiram meke God man metike him matip haiu ap hemkre emnepam hanhan menmen au emit! Him im hiram yaaim, hiram meteiknai menmen God hanhan haiu mit miyapir emisesim, hiram yaaim mekepai haiu mamu werek.

¹³ Hi atip mekam? Menmen hiram yaaim menipa hi hahi a? Taauye! Menmen enum me ti menipa hi hahi. Hiram menipa hi hahi heriuwe him yaaim me God. Te him me God im hiram

* **7:8** Ro 4:15 * **7:9** Je 1:15 * **7:10** Lev 18:5; Ro 10:5 * **7:11**
 Je 3:13; Hi 3:13 * **7:12** 1Ti 1:8

meteikno menmen me tĩ hĩram menmen enum
enum.

Menmen me tĩ merekir han kiau haiu misesim

¹⁴ *Haiu mertei God kĩkaap hĩm mĩrak te hi
mĩtik enuk kerekek menmen enum me tĩ merekir
han kai te hi hisesim. ¹⁵ *Hi hepĩtari henmak te
hi hĩriak menmen. Menmen hi hanhan eisesim,
hi hĩriakem au. Hi hĩriak menmen enum hi
hĩneinĩm. ¹⁶ Hewaai meruri hi hĩriak menmen
enum hi hĩneinĩm, hĩram meteikno hĩm me God
Moses kewisĩm mau tĩwei hĩram yaaim. ¹⁷ Te in
ek hi hertei hi hĩrekes ap hĩriak menmen enum
im au. Menmen enum me tĩ mekre han kai
menipa hi hĩriak enum. ¹⁸ *Hi hertei han kai
ap kerekya hi hĩrekes hĩriak menmen yaaim au.
Hi hanhan ariak menmen yaaim te hi hĩriakem
taau! ¹⁹ Hi ap hĩriak menmen hi hanhan hisesim
au. Hi hĩriak menmen hi hĩneinĩm. ²⁰ Hi
hĩriak menmen hi hĩneinĩm, hĩram meteikno hi
hertei hi hĩrekes ap hĩriak menmen enum im au.
Menmen me tĩ mekre han kai menipa hi hĩriak
enum.

²¹ Te hi hertei menmen im mepu. Hi hanhan
hĩriak menmen yaaim, te menmen enum kere-
mem hĩram mau mekre han kai. ²² Hi hekre han
kai hatĩp hĩm me God Moses kewisĩm mau tĩwei
hĩram yaaim. ²³ *Te hi hĩr menmen ham mekre
yĩnk kai hĩram mĩriak menmen ham. Hĩram hĩm
ham enum im hĩram metike menmen han kai
katĩp hĩram yaaim hĩram menepam. Menmen im
minĩna menipa hi hanhan hises menmen enum
me tĩ. ²⁴ Hĩ mĩtik enuk han enuk. Keimĩn

* **7:14** Sam 51:5; Jo 3:6 * **7:15** Ga 5:17 * **7:18** Jen 6:5, 8:21

* **7:23** Ga 5:17; Je 4:1; 1Pi 2:11

kakikepa te hi ehinin menmen enum menipa hi hanhan ehises menmen enum me ti mekre han kai? ²⁵ *Hi han yaaik hentar God kakikepa hi ehinin menmen enum mekre han kai hentar menmen Mitik kiau Iuwe Jisas Krai hira kiriakem. In ek hi hepu har ik. Hi heriuwe han kai hi hanhan hises him me God, te menmen enum mekre han kai menipa hi hanhan eises menmen enum me ti.

8

Krais kesak menmen enum maiu kewetai God Himin Yaaik kan kau kekre han kiau

¹ Te in ek God ap kakwep haiu mit miyapir kerek haiu ne Jisas Krai kakintar menmen enum haiu miriakem au. ² *God ap kakwep kakintar menmen im: God Himin Yaaik kerek kewetai himin yaaik hira kenipai haiu ne Krai haiu mekiyan mau niutip keriyei haiu man minaiwir menmen enum me ti merekyei haiu miriak enum te haiu mami. ³ *Han kiau enuk ke nipa, hira kewen him me God Moses kewisim mau tiwei hiram merekyei haiu mamre mit yaain au. Te menmen him me Moses ap merekyei haiu mit em au, God hirekes kiriakem. Hira keriuwet nikan kirak kerek hira kine yink kirak kar haiu mit enun ne ti ik ek, hira kan kaa kewaank menmen enum mari han kiau menipai haiu miriak enum, te hiram epei au mesi. ⁴ *Hira kiriak menmen im te haiu mit miyapir kerek ap mises han kiau enuk au, haiu emises han ke God Himin

* 7:25 1Ko 15:57 * 8:2 Ro 7:23-24 * 8:3 Ap 13:38, 15:10; Fl 2:7; Hi 4:15 * 8:4 Ga 5:16, 25

Yaaik, haiu emises menmen werek werek h̄im me Moses metpai haiu emisesim (te God kakt̄ip haiu yaain).

⁵ M̄it miyap̄ir kerek h̄ir nises han k̄ir enuk, h̄ir hanhan menmen enum mekre han k̄ir kerekek. Te m̄it miyap̄ir kerek h̄ir nises han ke God H̄im̄n Yaaik, h̄ir hanhan menmen yaaim h̄irak ketporem. ⁶ *M̄it miyap̄ir kerek hanhan nanises menmen enum mekre han k̄ir, maain h̄ir nani. M̄it miyap̄ir han au, h̄ir nanises menmen God H̄im̄n Yaaik ketporem, h̄ir nantike God nankiyan nanu nan̄it te h̄ir nanu werek. ⁷ *M̄it miyap̄ir kerek nises menmen enum mekre han k̄ir, God kat̄ip h̄ir enun kentar menmen enum mekre han ke m̄it metike menmen yaaim me God h̄iram menepam. H̄iram ap mises h̄im̄ kerek God ketpaiyem au, h̄iram m̄inein̄im. ⁸ Te m̄it miyap̄ir kerek nises menmen enum mekre han k̄ir, h̄ir ap nanises menmen yaaim God hanhan h̄ir nanisesim.

⁹ *Yi m̄it miyap̄ir ap yises menmen enum mekre han ki au. God H̄im̄n Yaaik kau kekre han ki yi yayises menmen yaaim h̄irak ketpiyem. M̄it kerek God H̄im̄n Yaaik kerek Krai keriuwetek kan ap kau kekre han k̄ir au, h̄ir ap ne Krai au. ¹⁰ *Maain haiu m̄it miyap̄ir mami mam̄intar menmen enum mekre han k̄iau. Te God H̄im̄n Yaaik kerek Krai keriuwetek kan, h̄irak kau kekre han k̄iau, h̄im̄n k̄iau kaku kaktike God tipmain tipmain enum eik kak̄intar God kat̄ip haiu yaain. ¹¹ God kerek n̄ipaa k̄ik̄iak Krai Jisas kekre

* **8:6** Ro 6:21 * **8:7** Mt 12:34; Jo 8:43, 12:39; Je 4:4 * **8:9** 1Ko 3:16, 12:3 * **8:10** Ga 2:20; Ef 3:17; 1Pi 4:6

nim̄in ke m̄it epei naa, hirak kekrit kau, maain hirak kakikekyi yi m̄it miyap̄ir maain yayi. God Him̄in Yaaik kerek n̄ipaa God keriuwetek kan k̄ik̄iak Jisas kerek nepei kaa, hirak kau kekre han ki te maain God Haai kakriuwetek kakikekyi yi m̄it miyap̄ir.

Him̄in Yaaik God keriuwetek kan hirak kenipai haiu n̄ikerek n̄irak

¹² T̄is, nai yinan, haiu emises menmen God Him̄in Yaaik hirak ketpaiyem. Haiu ap emises menmen enum mekre han kiau h̄iram menipai haiu hanhanem. ¹³ *Yi yises menmen enum mekre han ki maain yi yayi, te God Him̄in Yaaik kakikepi yi eiȳiwaank menmen enum mekre han h̄iram ap mamn̄ipi yi hanhan eiyisesim te yi eitike God eiyu.

¹⁴ M̄it miyap̄ir kerek newis God Him̄in Yaaik naanm̄ipror me menmen h̄ir n̄ir̄iakem, h̄ir n̄ire n̄ikerek ne God. ¹⁵ *Him̄in Yaaik kerek God keriuwetek kan kau kekre han kiau ap kenipai haiu ap p̄ike m̄inaain maain God kakwep au. Hirak kenipai haiu m̄ire n̄ikerek ne God hirak kekepai keriuwe menmen m̄irak iuwe te haiu niut̄ip niut̄ip mat̄ip God, “Ti Haai kai.” ¹⁶ *God Him̄in Yaaik h̄irekes ketpai h̄im̄in kiau haiu m̄ire n̄ikerek ne God. ¹⁷ *In ek, haiu m̄ire n̄ikerek n̄irak, te haiu mam̄it menmen God kakwetaiyem. Haiu mam̄itike Krai mam̄it menmen yaaim mam̄intar haiu mertei menmen enum mamnen mamraiwaank mar ke n̄ipaa menmen

* **8:13** Ga 6:8; Kl 3:5 * **8:15** 2Ti 1:7; Ga 4:5-6; Mk 14:36 * **8:16**

2Ko 1:22 * **8:17** Ga 4:7; Rev 21:7

enum man mewaank Kraiſ, haiu mamit menmen yaaim me God mar ke Kraiſ epei ketiwem, te haiu mamu mamre iuwe mamtikerek.

Maain haiu mit miyapir mamit menmen yaaim haiu mamu mamre iuwe

¹⁸ *Menmen yaaim me Kraiſ maain hiram mamnen kerek God kakwepyapirem kakwetaiyem hiram mamre menmen iuwe, te hi han kitet in ek menmen enum hiram mamraiwaank hiram mire menmen weinim. ¹⁹ *Menmen yapirwe God kiriakem hiram han kir kekrit kekrit nemerir wi God hirak kakteiknor haiu nikerek narak. ²⁰ *Menmen kerek God kiriakem hiram mau enum mentar God kewaankem. Hirak ap hanhan keriuwe menmen im te God kiriakem. Te menmen im mepu. ²¹ *Maain God pike kaknip menmen hiram mamnaaiwir menmen enum menipem hiram mau enum, te hiram mamweikin yaaim mamu werek mamir ke haiu nikerek ne God haiu mamu mamre iuwe mamit menmen yaaim me God.

²² Haiu mertei menmen yapirwe God kiriakem hiram mepu enum mar ke miyapir hir neteiken nanine nikerek. Nipaa ere in hiram han enuk mepu memerir God pike kakriak menmen yapirwe hiram mamre yaaim. ²³ *Te hiram keremem au. Haiu mit miyapir kerek God Himin Yaaik kau kekre han kiau, hirak kire menmen yaaim minin me menmen yapirwe maain God kakwetaiyem, haiu metikerem mepu han enuk memerir wi kerek God kaknipai

* **8:18** Ro 5:2; 2Ko 4:17 * **8:19** Kl 3:4 * **8:20** Jen 3:17-19

* **8:21** 2Pi 3:13; 1Jo 3:2 * **8:23** 2Ko 5:2-4; Ga 5:5

haiu mire n̄kerek n̄rak. Me wi im h̄rak kaknipai ȳnk kiau h̄rak yaaik p̄ke kaki taau!

²⁴ *God epei kekepai kaktaihis kentar haiu memtau h̄m h̄rak ketpim haiu misesim, haiu memer̄r h̄rak kakwetaiyem. Haiu memer̄r h̄rak kakwetaiyem mam̄ntar menmen haiu memer̄r mam̄t̄wem h̄ram epei man, te haiu wen memeriuwem meiyam au. Haiu met̄wem epei au. ²⁵ Te haiu ap met̄wem wen au. Haiu wen memer̄r menmen haiu han kitet h̄ram mamnen, haiu mam̄nk̄ik̄iwem mam̄nk̄ik̄iwem ere h̄ram mamnen. ²⁶ Mar im God H̄m̄n Yaaik kekepai haiu m̄t̄ miyap̄r kentar haiu ap mertei han ke God werek werek au. Haiu ap mertei mitehi God menmen werek werek au. God H̄m̄n Yaaik h̄rekes kekreh̄r kiau kitehi God Haai menmen keriuwe h̄m haiu m̄t̄ ap metpim au, haiu m̄riakem mire m̄t̄ik ketnen park o han toenuk.

²⁷ *God Haai kerek kertei han ke m̄t̄ yap̄rwe, kewenhi menmen God H̄m̄n Yaaik hanhanem kentar h̄rak̄t̄ tau han kiut̄p̄ te h̄rak God H̄m̄n Yaaik kekreh̄r ke haiu m̄t̄ ne God h̄rak kitehi God Haai me menmen h̄ram mises han ke Haai keremem.

²⁸ *Haiu mertei menmen yap̄rwe God k̄riakem h̄ram m̄kaap haiu m̄t̄ miyap̄r kerek haiu hanhan meriuwe God kerek h̄rak kehim̄tenai haiu emises menmen h̄rak hanhan em. ²⁹ *Menmen yap̄rwe God k̄riakem h̄ram m̄kaap haiu m̄t̄ miyap̄r mentar haiu m̄t̄ kerek God n̄paa kehim̄tenai haiu mamisesik. H̄rak kehim̄ntenai haiu mam̄r ke N̄kan k̄rak

* 8:24 2Ko 5:7 * 8:27 Sam 139:1; 1Ko 4:5 * 8:28 Ef 1:11

* 8:29 Kl 1:18; Hi 1:6

Jisas Krais te h̄rak kakre iuwe m̄t̄k kak̄kre n̄m̄n ke haiu m̄t̄ miyap̄r haiu mamre kikrek n̄rak. ³⁰ Haiu m̄t̄ miyap̄r kerek h̄rak n̄paa keh̄m̄tenai maain haiu mamisesik, h̄rak kari han kaiu haiu mamisesik. Haiu m̄t̄ miyap̄r kerek h̄rak kari han kaiu, haiu mamisesik h̄rak ketpai h̄rak kesak menmen enum maiu haiu yaain. Haiu m̄t̄ miyap̄r kerek h̄rak ketpai haiu yaain, h̄rak kewetai menmen m̄rak yaaim.

*Menmen Jisas Krais k̄r̄iakem h̄ram meteiknai
God han han iuwe keriuwe haiu m̄t̄ miyap̄r*

³¹ *Hi han kitet menmen im God h̄rak hanhan keriuwai kekepai mentar menmen hi nepei hetpiyem, neim̄n h̄r nanin̄nai a? Taauye!
³² *God h̄rak ap kepak̄n N̄kan k̄rak au, h̄rak keriuwetek kan kaa kekepai haiu m̄t̄ miyap̄r yap̄rwe. Te h̄rak kakwetai menmen yap̄rwe wein̄m mamkepai mar ke h̄rak kewetai N̄kan k̄rak wein̄k. ³³ *Neim̄n h̄r nansiuwe h̄m nant̄p̄ haiu m̄t̄ miyap̄r kerek God keh̄m̄tenai haiu n̄rak, haiu enun a? Taauye! God h̄rekes epei kat̄p̄ haiu m̄t̄ yaain. ³⁴ *Neim̄n h̄r nant̄p̄ haiu emnen emno si a? Krais Jisas au! H̄rak kaa te God k̄k̄iak h̄rak p̄ike kekrit kau his yaaim me God kerek m̄t̄ iuwe nanwik, h̄rak kitehi God Haai ke haiu m̄t̄! ³⁵ Krais h̄rak han tewen̄nai te mekam mamnen n̄m̄n mamremir menmen m̄rak ap te mamu mamtikewai mamkepai a? Mewaai meruri menmen enum mamnen mamraiwaank, o menmen menipai haiu han enuk, o

* **8:31** Sam 118:6 * **8:32** Jo 3:16 * **8:33** Ais 50:8 * **8:34**
Sam 110:1; Ap 7:55-56; 1Jo 2:1

mít hír nenoyiyai nanwep, híram menmen mamremir menmen mírak ap te mamu mamíkrai mamkepai au a? Mewaai meruri haiu nínpí meweí o haiu ap metenen klos o pewek mei, o menmen enum mamraiwaank, o mít nanwep haiu mami, híram mamremir menmen me Kraís ap te mamíkrai mamkepai au a? Taauye! ³⁶ *Hím me God mau tíwei Sam híram matíp mar im:

“Mít nanoyiyai haiu mít hír nanwep me wítaan wanewik, hír nerekyei haiu míre sipsip kerek mít neriyei naníno nanwep. Mít nerekyeyiem nentar haiu mít miyapír kerek mises hím mit em.”

³⁷ *Au, menmen im híram weiním. Kraís hírak hanhan keriuwai te haiu maminín menmen enum im. Haiu mamu werek me menmen enum mamraiwaank. ³⁸ Haiu maminín menmen enum im mamraiwaank mamíntar hi hertei hírak han tewenínai te menmen ap mamnen nímnín mamremir menmen mírak híram ap te mamu mamíkrai mamkepai au. Haiu wen mepu o maain haiu mami híram menmen weiním. Ensel o típir o herwe o menmen iuwe meit wit ke God, nepni o menmen epei man in o maain híram mamnen, híram ap te mamremir menmen me Kraís híram ap te mamu mamíkrai mamkepai au! ³⁹ God Haai han tewenínai haiu mít miyapír kentar haiu ne Jisas Kraís Mítík kiau Iuwe. Te menmen mau nepni o menmen mau míník tí o menmen mei miútíp nípaá God kírákem ap te mamremir menmen mírak híram ap te mamu mamíkrai mamkepai au.

* **8:36** Sam 44:22; 2Ko 4:11 * **8:37** Jo 16:33

9

Pol han tewen'in mit miyap'ir ne Isrel

¹ Hi hatip werek hentar hi hises h'im me Kraiss. Hi ap hewisesik au. Han kai keit n'im'in kerek God H'im'in Yaaik kau kekrerek, h'arak ketpo hi hatip werek me menmen im. ² Hi han enuk, hekrit hekirt hi han tewen'in mit miyap'ir.

³ *Hi hanhan God kakweik'in sip kakweto kakip'ira hi enaaiwir Kraiss hi ekreh'ir ke mit miyap'ir yap'irwe ne Isrel, haiu ne maam n'ipu kiut'ip, te h'ir nanises h'im me Kraiss. ⁴ *Haiu mit miyap'ir ne Isrel, God kehimitenai haiu n'arak, h'arak kenipai haiu n'ikerek n'arak, haiu nepei m'ir menmen m'arak yaa'im merh'ih'e. H'arak ketpai h'im m'arak h'arak kakisesim, h'arak kewetai h'im m'arak ham haiu emisesim. Haiu em'irtei mewen'ipi niuk me God werek werek, God katip h'arak kak'ikepai kaktaihis. ⁵ *Haiu nepenyerer ne maamrer taiu iuwe Ebrahim, Aisak, Jekop. Kraiss h'arak k'ire mit'ik ke ti h'arak nepenyek ke maamrer it. H'arak kerekek h'arak God h'arak naanm'ipre menmen yap'irwe haiu emwen'ipi niuk m'arak tipmain tipmain enum eik. Keremem.

God kehimitan mit miyap'ir n'arak

⁶ *Hi ap hatip menmen n'ipaa God ketpim in ek h'arak ap kisesim au. Mit miyap'ir yap'irwe ne weiw'ik miut'ip me Isrel, God h'arak ap kehimiteni yap'irwe h'ir n'arak au. ⁷ *H'ir nepenyerer yap'irwe ne Ebrahim h'ir ap n'ikerek ne God nar ke maam

* 9:3 Eks 32:32

* 9:4 Eks 4:22; Diu 7:6, 14:1-2

* 9:5 Mt

1:1-16; Jo 1:1; Ro 1:25
21:12

* 9:6 Nam 23:19; Ro 2:28

* 9:7 Jen

kir nentar hir ap nises him me God. God katip Ebrahim kar ik: “Nepenyerer ne Aisak keriyen, hir nepenyerer nit. Hi hetput hir nanit menmen mei. Nepenyerer han en au.” ⁸ *Nikerek kerek Ebrahim kinen weinin, hir ap nikerek ne God au. Nikerek Ebrahim kinen kentar God hirak ketpiwekem kekepik kakini, hir keriyen nire nikerek ne God. ⁹ *God katip Ebrahim him mar im: “Maain wi kerek hi himat hi pike anen hi akaap Sera hire wawitu hire wawine nikan.”

¹⁰ *Menmen im keremem meteikni nepenyerer ne Ebrahim hir yapirwe ap nikerek ne God keriyen au. Nikerek hirakit te Rebeka hirakit te haai kiutip, hirak maam nipu kiau Aisak. ¹¹⁻¹² *Rebeka ap wine nikerek hirakit tei tire wen au, God kehimitan Jekop hirak kire nikan kirak, te Iso au. Hirakit ap tirak menmen yaaim o enum wen au, God kehimitanek te hirak kak-teiknai hirak kises han kirak kehimitan mit hir nikerek nirak. Menmen hir nirakem ap mamri han kirak au. God katip Rebeka kar ik: “Maain Iso nikan iuwe mitik hirak kakises him me nikik kirak Jekop.” ¹³ *Him me God mau tiwei Malakai kewisim hiram matip mar im: “Hi hanhan iuwe heriuwe Jekop hi hehimitanek hirak nikan kai. Hi hanhan kike heriuwe Iso, hi heperek hirak ken.”

¹⁴ Te haiu mamtip mekam? God hirak kises menmen hiram ap yaaim a? Taauye! ¹⁵ *God katip Moses kar ik: “Hi han tewenin mit miyapir

* **9:8** Ga 4:23 * **9:9** Jen 18:14 * **9:10** Jen 25:21 * **9:11-12** Jen 25:23 * **9:13** Mal 1:2-3 * **9:15** Eks 33:19

kerek hi hanhan akepi. Hi hises han kai hi akaap mit miyapir.” ¹⁶ *Te haiu ap mamtip God hirak hanhan keriuwe mit miyapir kentar menmen hir hanhanem o menmen hir nirakem au. God kises han kirak kehimiteni hir nirak kerekek. ¹⁷ *Haiu mekine him me God Moses kewisim mau tiwei, God katip mitik iuwe Fero ke Isip menmen kar ik: “Hi hewisit ti hire mitik iuwe ke Isip te menmen im hi herekyutem, mit miyapir nanirtei hi manp enuk iuwe hir mit miyapir nerer wit wit nanwenipi niuk mai.” ¹⁸ *God hirak han tewenin mit miyapir kerek hirak hanhan kekepi, te hirak kises han kirak kenip mit miyapir han hir nanwenin han kir ke menmen.

God kewaank mit han, hirak kikaap mit han

¹⁹ Mitik kiutip kekre nimin ke yi mit ketpo kar ik: “Menmen ti hetpaiyem hiram werek, God kenmak te hirak kaktip haiu mit enun a? Keimin kakwenin God me menmen hirak hanhan kakriakem a? Taauye!” ²⁰ *Kai yinak, ti han kitet ti iuwe te ti pike atip God me menmen hirak kiriakem a? Hause kerek mite hire wewisim me haak hiram ap mamtip mamir ik: “Ti henmak ti ap hewena hi hire kurpe a?” ²¹ *Mite kerek weit hause hire wawises han kire waunip menmen weriuwerem. Hire weit hause weremir, meiyam hire wewenem mire kurpe, meiyam au hire wewisim mire hause me wewis haak o heurek hire weneipetem mekrerem.

²² Menmen God kiriakem hiram mar im. Hir mit enun nire tikenup o hause hiram mewep,

* **9:16** Ef 2:8 * **9:17** Eks 9:16 * **9:18** Eks 4:21, 9:12, 14:4

* **9:20** Ais 29:16, 45:9 * **9:21** Jer 18:6

te God hanhan kakteikɪn menmen mɪrak iuwe hɪrak kakɪwaank mɪt enun nar ik. Hɪrak hanhan kakɪwaank mɪt nar ik kerek hɪrak ap kɪriakem waswas au. ²³ *Te hɪrak hanhan kakteiknai menmen yaaim mɪrak iuwe, hɪrak nepei kewetai pɪnam, haiu mɪt han haiu mɪre hause kurpe te hɪrak hanhan keriuwai. Nɪpaa hɪrak kenipai han kai te maain haiu mamre yaain mamɪt pɪnam me menmen yaaim mɪrak. ²⁴ Hɪrak kehimitan haiu mɪt miyapɪr han ne Isrel keriyen haiu mamɪt menmen im yaaim au. Haiu mamtike mɪt miyapɪr han ne weiwɪk ham, haiu yapɪrwe mamɪt menmen mɪrak yaaim. ²⁵ *Mau tɪwei Hosia kewis God katɪp kar ik:

“Mɪt miyapɪr kerek ap ne weiwɪk mai, hi hehimiteni hɪr mɪt miyapɪr nai.

Hɪr ne weiwɪk nɪpaa hi ap hanhan heriuweri, te in ek hi hanhan heriuweri.

²⁶ *Maain wit kerek nɪpaa mɪt han natɪp hɪr ap mɪt miyapɪr ne God, te hɪr mɪt han nanɪtpor nanɪr ik, ‘Yi hɪras yi nɪkerek ne God kerek hɪrak kaku tipmain tipmain enum eik.’ ”

²⁷ *Mitɪk profet Aisaia kewis hɪm me God katɪp ke Isrel kar ik:

“Maain mɪt miyapɪr ne Isrel hɪr nanine nɪkerek nantɪn yapɪrwe nanre تنهاان ke mani, te God kakɪkaap mɪt neiyen kike nɪmɪn ne hɪr mɪt yapɪrwe kaktohis.

God ap te kakmerɪr wɪ yapɪrwe te mɪt miyapɪr nanweikɪn sip nanwet menmen enum.

* **9:23** Ef 1:3-12; Ro 8:29 * **9:25** Hos 2:23 * **9:26** Hos 1:10

* **9:27** Ais 10:22-23

28 Au, h̄rak keremir w̄i yinam te h̄rak skelim m̄t kak̄ntar menmen enum h̄r n̄r̄iakem.”

29 *N̄paa Aisaia kat̄p me menmen im. H̄rak kewis h̄m mau t̄wei m̄rak. H̄ram mat̄p mar im:

“God h̄rak M̄t̄k Iuwe naanm̄pre m̄t ne ami neit wit k̄rak h̄rak ap kewis nepenyerer nai ne weiw̄k me Isrel h̄r nepu, te haiu weiw̄k maiu nepei au mesi m̄re m̄t miyap̄r n̄paa nau neit wit Sodom ketike wit Gomora.”

H̄m yaaim me God mamkaap m̄t ne Isrel netike m̄t ne weiw̄k ham

30 *Haiu mamt̄p mekam a? Haiu mamt̄p menmen im. M̄t miyap̄r kerek ap ne weiw̄k me Isrel h̄r ap hanhan nanriak God h̄rak kat̄p h̄r yaain. Te h̄r nemtau h̄m m̄rak h̄r nisesim te God kat̄p h̄r yaain. 31 *Te m̄t miyap̄r ne Isrel kerek God kehimiteni h̄r m̄t n̄rak, h̄r au. H̄r hanhan nanises h̄m lo me Moses, te God kakt̄p h̄r yaain. Te God au, h̄rak keweik̄n sip kewet̄r. 32 *Kenmak te God kat̄p h̄r enun h̄rak keweik̄n sip kewet̄r? H̄rak k̄riakem kent̄r h̄r ap nises h̄m m̄rak wein̄m au. H̄r han kitet h̄r enriak menmen yaaim te God kakt̄p h̄r yaain. H̄r han enuk neriuwe Krai h̄r ap nisesik au. H̄r n̄re m̄t kerek Aisaia ketpim kewis h̄m mau t̄wei m̄rak, h̄r nerewo nan nan̄nkew̄n. 33 *Aisaia kewis h̄m mar im:

* 9:29 Ais 1:9 * 9:30 Ro 10:20 * 9:31 Ro 10:2-3 * 9:32 Ais 8:14 * 9:33 Ais 28:16; 1Pi 2:6; Ro 10:11

“Yi eiyimtau. Hi God ewis mitik keit wit Saion hirak kakre nan tokik. Hirak kakiwaank mit miyapir kakintar menmen hir ninapen nanisesim nanir ke mit hir nerewo nan nenkewin. Te mit kerek hir nanimtau him mirak nanisesim, hir ap te han enuk nanriuwerek au, hirak kakikepi.”

10

Mit miyapir ne Isrel ap nises God werek werek au

¹Yi nai yinan, hi hanhan wisenum mit miyapir yapirwe ne weiwik mai Isrel hir nanweikin sip nanwet menmen enum te God kakikepi kaktorhis. Hi hitehi God me menmen im. ²*Hi hertei te hi hewepyapiri hetpi hir hanhan wisenum nises God te hir ap nertei werek werek menmen hirak hanhan hir nanisesim. ³*Hir nertei menmen God kiriakem, te hirak katip haiu mit haiu yaain. Hir nertei menmen im me God hir nises han kir nekrehir ke menmen God kiriakem. Te hir ap hanhan nanises menmen God kiriakem te hirak kaktip hir yaain au. ⁴*Krais hirak kekrehir ke him nipaa God kewet Moses em, hiram nepei au mesi. Te mit miyapir kerek hir nanises him me Krais, God kaktip hir mit miyapir yaain.

God hirak hanhan pike kakithis mit miyapir yapirwe

⁵*Moses katip menmen im me him kerek God kewetiwekem hirak kewisim mau tiwei. Hirak

* **10:2** Ap 22:3 * **10:3** Ro 9:31-32 * **10:4** Mt 5:17; Jo 3:18

* **10:5** Ro 7:10; Ga 3:12

katip kar ik: “Mit miyapir kerek hir nanises him im werék werék, maain hir nanu natike God.” ⁶ *Te him me God matip menmen im me mit miyapir hir nises him me Kraiś te God kaktip hir yaain. Hiram matip mar im: “Yi ap han ekitetim emir im: ‘Neim-in hir nanino wit ke God hir nanithis Kraiś neiyik naninen ti?’” ⁷ O yi ap eitip eiyir ik: “Neim-in hir nanino wit kerek mit naa him-in kir kiwaaari hir nanit Kraiś neiyik naninen ti ik?” ⁸ Him me God matip mar im: “Him me God hiram mau menep mamkepi. Hiram mau mekre him mi, mau mekre han ki mentar yi yerteiyem.” Him im hiram him yaaim haiu metpiyem yi eiyisesim. ⁹ Haiu matip mit miyapir menmen mar im: “Yi eitip eiriuwe him ki yi eitip, ‘Jiśas hirak Mitik Kaiu Iuwe naanemprai,’ yi han kitet eikre han ki God nepei kikiak Jiśas kerek kiwaai kekre nim-in ke mit nepei naa, hirak pike kekrit kau, te God kaktihis.” ¹⁰ Haiu han kitet menmen me Kraiś mekre han kaiu, haiu matip meriuwe him maiu haiu misesik, te God katip haiu mit yaain, hirak kaktaihis. ¹¹ *Him im yaaim mentar Profet Aisaia kewiś him me God mau tiwei hiram matip mar im: “Mit miyapir niutip niutip hir nises him me Kraiś, hir ap han enuk nanriuwerek au, hirak kakikepi.” ¹² *Him im matip me mit miyapir yapirwe ne weiwik me Isrel, mit miyapir ne weiwik ham nerer wit wit. God ap han kitet me weiwik me

* **10:6** Diu 30:12-14 * **10:11** Ro 9:33 * **10:12** Ap 15:9

mīt au. God hīrak ke haiu mīt miyapīr yapīrwe, te hīrak kakīkaap mīt miyapīr kerek hīr nises hīm mīrak, hīrak kakīkepi iuwe. ¹³ *Hīrak kakīkepi iuwe kakīntar hīm me God profet Joel kewisīm mau tīwei matīp mar im:

“Mīt miyapīr kerek hīr nitehi Mītīk Iuwe, hīrak kakīkepi kaktorhis.”

¹⁴⁻¹⁵ *Hīr ap nises hīm me Kraīs nanīrkeik te hīr nanitīwekhi hīrak kakīkepi kaktorhis a? Hīr ap nemtau hīm me Kraīs nanīrkeik te hīr nanīrtei hīrak kakīkepi a? Mīt ap netpor hīm me Kraīs nanīrkeik te hīr nanīmtau hīm mīrak a? God ap te kaksīuwe mīt nanīno nanītpor hīm me Kraīs nanīrkeik te hīr nanīmtewem a? Taauye! Hīm me God Aisaia kewisīm mau tīwei matīp mar im: “Mīt kerek hīr nanīnen nanītpai hīm yaaim me Kraīs, hīr nīriak menmen yaaim.”

Mīt miyapīr ne Isrel ap nises hīm yaaim me Kraīs

¹⁶ *Mīt miyapīr yapīrwe ne Isrel ap nises hīm yaaim im me Kraīs au. Mītīk profet Aisaia kewis hīm mau tīwei matīp mar im:

“Mītīk Iuwe, mīt miyapīr niutīp niutīp hīr nemtau hīm maiu hīr nisesim. Mīt miyapīr yapīrwe han en au.” ¹⁷ *Te mīt miyapīr hīr nises hīm me Kraīs nentar hīr nemtewem. Hīr nemtewem nentar mīt epei nen netporem. ¹⁸ *Hi hitihi menmen im. Mīt miyapīr ne Isrel hīr nepei nemtau hīm

* **10:13** Joe 2:32 * **10:14-15** Ais 52:7 * **10:16** Ais 53:1; Jo 12:38 * **10:17** Jo 17:20 * **10:18** Sam 19:4

yaaim me Kraiss im o au a? Hír epei nemtewem ye! Hím me God mau tíwei Sam híram matíp mar im:

“Hím kerek mít hír netpim men merer wit wit kerek mít newi.” ¹⁹ *Hi píke ehitihi menmen. Yi han kitet mít miyapír ne Isrel hír netari híim im a? Auye! Moses kinin kewis híim me God mau tíwei me menmen im híram matíp mar im:

“Maain hi God hi ehít mít miyapír hír ne weiwík ham weinim hír netari menmen mai au, hi anipi yi yínk enuk han enuk eiriuwari yi hemkre menepam eiriuwe menmen hi erekyorem.” ²⁰ *Profet Aisaia hírak kinapen kewepyapír híim me God au. Hírak katíp kar ik:

“Hi God hewis mít kerek nípaá hír ap hanhan nisísa, in ek hír nerteiya te hír nises híim mai. Hi hewepyapír hírekes herp yaain te mít kerek nípaá ap nitehi mít han me hi, in ek hír nises híim mai.” ²¹ *Aisaia katíp híim im me mít miyapír ne Isrel. Hírak katíp kar ik:

“Hekrit hekrit me wí yapírwe hi God hewis his mai enínor hír nanisísa, te hír au, neweikín sip neweto, hír nena netpou enum.”

11

God hírak hanhan keriuwe mít miyapír han ne Isrel

* **10:19** Diu 32:21 * **10:20** Ais 65:1 * **10:21** Ais 65:2

1 *Hi ehitihi menmen. Yi han kitet God nepei keweik+n sip kewet mit miyap+r n+rak ne Isrel a? Taau! Hi h+rekes hi mit+k ke Isrel, hi nepenyek ke Ebrahim, hi ke weiw+k me Bensamin. Te menmen im meteikni God ap keweik+n sip kewetai mit ne Isrel au. 2 God ap keweik+n sip kewet mit miyap+r n+rak kerek n+paa h+rak kehim+teni h+r n+rak. Yi yertei h+m mau t+wei me God h+ram mat+p me Profet Ilaija h+rak kesiuwe h+m men Isrel h+rak kat+p God kar ik: 3 *"Mit+k Iuwe, mit ne Isrel h+r nenep mit profet nit, h+r nari k+nnaan newenem me mit h+r newepwar menmen newetutem. H+r mit enun nenep mit profet naa nenepi. Hi kerekek hi hepu h+r n+netnau naniyep." 4 *God h+rak ketp+wek mekam a? H+rak kat+p kar ik: "Hi ap heweik+n sip hewet mit miyap+r nar ke 7,000 h+r wen nises h+m mai h+r ap newen nin+p nanwen+pi niuk me t+pir Bal au."

5 *Mar ke n+paa God naanm+pre mit kerek h+r nisesik te in ek h+rak kehim+tan mit miyap+r ne Isrel han h+r nisesik nentar h+rak hanhan keriuweri. 6 *God kises han k+rak kehim+teni h+r n+rak kentar h+rak hanhan keriuweri wein+m ap menmen h+r n+rakem o nisesim au. H+rak kehim+teni kentar h+r n+rak menmen yaaim te God ap hanhan keriuweri wein+m au.

7 *Hi hat+p menmen im. Menmen Isrel h+r hanhan nant+wem neriuwe h+m h+r nisesim, h+r ap net+wem au. Te mit kerek God hanhan keriuweri kehim+teni h+r mit n+rak, h+r keriyen net+wem.

* 11:1 1Sml 12:22; Sam 94:14; Fl 3:5 * 11:3 1Kin 19:10, 14

* 11:4 1Kin 19:18 * 11:5 Ro 9:27 * 11:6 Ga 3:18 * 11:7

Ro 9:31

Mit han au, God kewenin han kir hir nisesik au.
 8 *Him me God mau tiwei mitik profet Aisaia
 kewisim hiram matip mar im:

“God kewenin han kir te menmen hir nirem, hir
 ap nisesim.

Menmen hir nemtewem, hir ap nisesim.

Hir nepu nepir kerekek nipaa ere in.” 9 *Him me
 God mau tiwei Devit kewisim hiram matip
 mar im:

“Hi hanhan God hirak kakwis menmen kerek hir
 niam nanim hiram mamriwaank mamir
 ke tirpe menep samiyak, o mamir ke nan
 kiwaai yayiwe mitik kakrewetik hirak
 kakinkewin.

10 Hi hanhan nanamir kir toto te hir ap nir ein
 ein au.

Hir han kir enuk me menmen enum mam-
 nen mamnip mamawaanki nanir ke mite
 sip kin hire weremtut menmen wauno
 yanimin.”

*God kikaap mit miyapir ap ne weiwik me Isrel
 kaktorhis*

11 *Hi pike ehitihi menmen. Yi han kitet mit
 miyapir ne Isrel hir newaank hiras keriyen nar
 ke mit nentirer nan nenkewin nani me wi hir
 neweikin sip newet him me Kraisa? Taauye!
 Hir neweikin sip newet him me Kraisa te God
 kakikaap mit miyapir han ne weiwik ham, hirak
 kaktorhis. Hirak kaknip mit miyapir ne Isrel hir
 han enuk nanriuweri nanintar menmen yaaim
 God kerekorem. 12 Menmen enum mit miyapir

* 11:8 Diu 29:4; Ais 29:10 * 11:9 Sam 69:22-23, 35:8 * 11:11
 Ap 13:46; Ro 10:19

ne Isrel h̄ir n̄ir̄iakem menip God h̄irak k̄ikaap m̄it miyap̄ir han ne weiw̄ik ham kewet̄ir menmen m̄irak yaaim. H̄ir ne Isrel neweik̄in sip newet menmen yaaim me God te God kewet m̄it miyap̄ir han em. Maain, m̄it miyap̄ir yap̄irwe ne Isrel nanweik̄in sip nanises h̄im me Kraiss menmen im mamkaap m̄it miyap̄ir yap̄irwe nerer wit wit mamkepi w̄isenum.

¹³ In ek hi hetpi yi m̄it miyap̄ir ap ne Isrel. Hi aposel kerek God keruweta hi han yi m̄it miyap̄ir ap ne weiw̄ik me Isrel, te hi han yaaik hi hetpi yi m̄it h̄im m̄irak. ¹⁴ Te hi m̄it̄ik kiut̄ip ke Isrel hi hari han ke m̄it miyap̄ir yap̄irwe ne Isrel hi enipi h̄ir han enuk hemkre menepam neriuwe menmen yaaim God kewet m̄it miyap̄ir ne weiw̄ik ham em. Te h̄ir hanhan enises h̄im me Kraiss te God kak̄ikepi kaktorhis. ¹⁵ God nepei kewis yi m̄it miyap̄ir ne weiw̄ik ham ap ne Isrel yi yetikerek yekiyau yau yentar h̄irak nepei keweik̄in sip kewet m̄it miyap̄ir ne weiw̄ik me Isrel. Maain h̄irak p̄ike kaktorhis h̄ir nantikerek nankiyau nanu, yi han kitet mekam mamnen? Menmen im. H̄ir nanu werek nan̄ir ke m̄it n̄ipaa naa h̄ir p̄ike nekrit. ¹⁶ M̄it h̄ir nehimitan nu nek̄inp̄ h̄iram me God, te nu heneik, t̄iwei o n̄ikim m̄irak, h̄iram me God. Ebrahim ketike m̄it profet h̄ir yaain h̄ir n̄ikerek ne God. Te maain nepenyerer n̄ir h̄ir nan̄ire n̄ikerek ne God.

¹⁷ God nepei keremir heneik enum me map̄ik. Menmen im meteiknai God keweik̄in sip kewet m̄it miyap̄ir han ne weiw̄ik me Isrel. Te h̄irak ketihis yi m̄it miyap̄ir han ne weiw̄ik ham, yi ȳire map̄ik me yaank heneik m̄iram, h̄irak keremir

kemtin mau mapik me wit mekrehir ke mapik heneik nepei maa. Yi yepu yari wi miram te yi eiyu werek werek. ¹⁸ Te yi ap einan yipir eiwirek me mit miyapir ne Isrel God kepiri kar ke mit hir newen nu heneik newirem au emit! Yi ap han ekitet yi iuwe au. Yi yire nu heneik keriyen. Nu heneik ap te naanmpre neknpri au. Hiram neknpri em hiram naanmpre nu heneik. Hirak au, hir mit ne Isrel hir nire nu neknpri, yi mit ne weiwik ham yi yire nu heneik.

¹⁹ Yi eitip eiyir ik: “God kepir mit miyapir enun ne Isrel kire mit newen nu heneik newirem, kewisai haiu mit miyapir ne weiwik ham haiu mekrehir kir te haiu yaain.” ²⁰ Him im hiram yaaim te yi naanmpre hiras me menmen im. God kepiri nentar hir ap nises him mirak te yi yekrehir kir yi yau yentar yi yises him mirak. Te yi ap han kitet yi yaain au. Yi naanmpre hiras werek werek me menmen yi yisesim te yi ap einaiwirem au. ²¹ God ap hanhan keriuwe mit miyapir ne Isrel hir neweikin sip newetiwek. Au, hirak kepiri. Hir nire mapik heneik me wit, te yi au, yi yar ke mapik heneik ke yaank. Te yi ap eiyisesik, yi han kitet hirak ap kakipri kakriwaank a? Taauye! Hirak kakipri kakriwaank ye! ²² In ek haiu mertei God wi ham hirak hanhan keriuwe mit, wi ham au kakawaanki. Hirak kewaank mit miyapir kerek ap nisesik, te yi kerek yi yisesik hirak hanhan keriuwi. Yi wen yisesik, hirak hanhan kakriuwu, o au en, hirak kakipri kakir ke mit hir newen nu heneik epei maa hir newirem. ²³ Mit ne Isrel nanweikin sip han ekitet him yaaim me Krais, hir nanises God, hirak pike

kaktorhis nantikerek nankiyan nanu nanır ke mıt neremir nu heneik, hır pıke nekinım nanwisım mamu heneik nıpa a hır neremir, hıram mamwo. ²⁴ God kertei kırıak menmen im kentar menmen hi hetpiyem im. Yi mıt ap ne weiwık me Isrel yi yıre mapık heneik mıram me yaank te God nepei kewisi yi yekiyan yau yetikerek yıre mapık hen eik me yaank, hıram mau mapık me witeik, hıram mewo. Mıt ne Isrel hır nıre mapık heneik hıremes me wit te hıram menmen weinım God kaktorhis hır nantikerek nankiyan nanu nanır ke mıt pıke newis mapık heneik nıpa a hır neremir, hıram pıke mamwo.

God hanhan keriuwe mıt miyapır yapırwe

²⁵ *Nai yinan, hi hanhan yi yertei werek werek hım nıpa a mıt ap nerteiyem. Hi hanhan yi yerteiyem te yi ap han ekitet yi yertei menmen yapırwe. God nepei kenip mıt miyapır han ne Isrel hır newenın han kır ere maain mıt miyapır ne weiwık ham kerek God kehimiteni hır nanises hım mırak hır nanınen nanisesik. ²⁶ *Maain wı im nepei au mesi, mıt miyapır yapırwe ne Isrel nanises God hırak kakıkepi kaktorhis. Hım me God mau tıwei matıp me menmen im hıram matıp:

“Mıtık kerek kakıkaap mıt hırak mıtık ke wit Saion, hırak kakıpır menmen enum mekre han ke nepenyerer ne maam nıpu ke Jekop.

²⁷ *Wı kerek hi ahısak menmen enum mır, hi hises hım nıpa a hi hetpim.” ²⁸ Mıt ne

* **11:25** Ro 12:16; Lu 21:24; Jo 10:16 * **11:26** Mt 23:39; Ais 59:20-21; Sam 14:7 * **11:27** Ais 27:9; Jer 31:33-34

Isrel h̄ir neweik̄in sip newet h̄im yaaim me Krai, te God han enuk keriuweri, h̄irak k̄ikaap yi m̄it miyap̄ir ne weiw̄ik ham. Te God kehimit̄an m̄it ne Isrel h̄ir m̄it miyap̄ir n̄irak h̄irak hanhan keriuweri kentar n̄ipaa h̄irak kat̄ip maamrer taiu Ebrahim, Aisak, Jekop, h̄irak ketp̄iwek̄it kar ik: “Hi naanmamre nepenyerer ni erekyor yaaim.”²⁹ Maain God p̄ike kakrekyor yaaim kak̄intar h̄irak ap te kakweik̄in han k̄irak me m̄it miyap̄ir ne Isrel kerek h̄irak kehimit̄eni h̄ir n̄irak. H̄irak kak̄ikepi.

³⁰ N̄ipaa yi m̄it miyap̄ir ne weiw̄ik ham, yi yeweik̄in sip yewet h̄im me God, te in ek God hanhan kariuwi kekepi kentar m̄it miyap̄ir ne Isrel h̄ir neweik̄in sip newet h̄im m̄irak.³¹ God hanhan keriuwi kekepi kentar h̄ir m̄it miyap̄ir ne Isrel neweik̄in sip newet h̄im me God. Te in ek h̄irak God p̄ike hanhan kakriuw̄eri kak̄ikepi.³² *God nepei kenipai haiu m̄it yap̄irwe haiu meweik̄in sip mewet menmen h̄irak ketpaiyem. Haiu meweik̄in sip mewet menmen h̄irak ketpaiyem, te maain h̄irak hanhan kakriuw̄ai haiu m̄it miyap̄ir yap̄irwe, h̄irak kakrekyai menmen yaaim kak̄ikepai.

Haiu mamwen̄ipi niuk me God

³³ *God k̄aiu h̄irak yaaik̄ iuwe. Menmen h̄irak han kitetim, menmen h̄irak kerteiyem, h̄iram yap̄irwe m̄ire تنهاان me wan, h̄iram iuwe mesiken̄ik. Haiu ap te mam̄irtei kenmak h̄irak

* **11:32** Ga 3:22; 1Ti 2:4 * **11:33** Ais 55:8-9

kiriak menmen o markeik hirak kiriak menmen me haiu mit. Hirak kiriakem keremem. ³⁴*iram mire him me God mau tiwei metpim. Hiram matip mar im:

“Keim'in hirak kertei menmen Mitik Iuwe God hirak han kitetim o keim'in hirak kertei iuwe te hirak ekitpiwek hirak kakriak menmen im o menmen eim?

³⁵*Taauye! Keim'in hirak nepei kewet God menmen te hirak kakwetiwekem mamikrehir kirak a?

³⁶*Taauye! Menmen yapirwe mepu, hirak God kerekek kiriakem. Hirak wen naanmire menmen yapirwe, hiram mau mamkepik. Haiu emwenipi niuk mirak in ere tipmain tipmain enum eik. Keremem.”

12

Haiu mamwet God yink kaiu ketike han kaiu mamir ke mit newepwar menmen newet God em

¹*Nai yinan, hi hetpi him manp mar im. God nepei hanhan keriuwe haiu mit, hirak kerekyei menmen yaa'im kekepai keriuwerem. Te yi eiwet God yink ki ketike han ki eiyir ke mit hir newepwar menmen newet God em. Yi eiwet God yink ki ketike han ki, yi eiyisesik eirak menmen mirak. Te hirak han yaaik kakriuw. Mar im yi yewenipi God werek werek yekre han ki. ²*Yi ap eiyises menmen eiyir ke mit miyapir ne ti hir nisesim au emit! Yi eiwis God hirak kakweikin han ki te yi

* **11:34** Ais 40:13; 1Ko 2:16 * **11:35** Jop 41:11 * **11:36** 1Ko 8:6 * **12:1** Ro 6:11, 13; 1Pi 2:5; Jo 4:24 * **12:2** Ef 4:23, 5:10, 17

eire mıt hır han kır hanhan nanises God werék werék. Te yi eiyırteı menmen God hanhan yi eiyisesim. Hıram yaaim mamnıp God han yaaik, hıram mamkepi werék werék.

Haiu mamwis menmen God Hımın Yaaik kewetiyem hıram mamkepai haiu mamrıak menmen

³ *Hi hetpi menmen im hentar God hanhan kerıuwa hi hırıak menmen mırak. Yi ap han ekitet yi yıre mıt miyapır iuwe yının mıt miyapır han au emıt! Yar ke yi yises God yeit menmen God Hımın Yaaik kewetiyem mamkepi yi yırıak menmen hırak kehımıteniyem, te yi han kitet yi yaain o au. ⁴ *Hım im yaaim mentar haiu yınk kaiu kiutıp te pınam mıram yapırwe. Ham pınam hıram mırıak menmen ham, pınam mırıak menmen ham. ⁵ *Mar im haiu mıt miyapır haiu yapırwe te haiu mre yınk kiutıp mentar haiu mises hım me Krais, te haiu yapırwe niutıp niutıp mamkaapan.

⁶ *Menmen God kerekyeyem kewetiyem hıram ap mıpıram au. God nepei keweteı haiu mıt han menmen mırak te haiu mewepyapır hım hırak ketpeiyem, te haiu emwepyapırem mar ke haiu mises God memtau hım mırak. ⁷ Haiu mıt han kerek God kehımıtenai haiu emkaap mıt, te haiu emkepi. Hırak kehımıtenai haiu mıt han haiu mamtıp mıt menmen, te haiu emıtporem. ⁸ *Haiu mıt han kerek God kehımıtenai haiu matıp mıt hım haiu mamkepi mamkıak han kır kakrıuwerem, te haiu mamıtpim mamkepi. Haiu

* **12:3** 1Ko 12:11; Ef 4:7 * **12:4** 1Ko 12:12 * **12:5** 1Ko 12:27; Ef 4:25 * **12:6** 1Ko 12:4-11; 1Pi 4:10-11 * **12:8** 2Ko 9:7

mīt han kerek God kehim+tenai haiu emwet mīt han menmen pīnam me menmen maiu kerek haiu metenenim, te haiu emwet+rem. Haiu mīt han kerek God kehim+tenai haiu naanmamre mīt miyap+r han, te haiu emisesim emri+akem werek werek. Haiu mīt han kerek God kehim+tenai haiu mīkaap mīt miyap+r nīnap o miyap+r mīkan nīr epei naa, te haiu emkepi werek werek.

Menmen yi yisesim te yi hanhan yeriuwehan

⁹ *Yi ap eiwisesik au. Yi hanhan yeriuwe mīt. Menmen yaaim yi hanhanem. Menmen enum au, yi einein+m. ¹⁰ *Yi hanhan yeriuwe ni yinan ne Krai yar ke yi hanhan yeriuwe ni ne w+nak ki. Yi han ekitet mīt han hīr nin+ni te yi eiwen+pi niuk m+r hīr yaain.

¹¹ *Yi ap eiyou yain yain au emīt. Yi eiri+ak menmen yaaim me Mīt+k Iuwe God yeriuwe han ki iuwe.

¹² *Yi han yaaik eiyou eimer+r Mīt+k Iuwe Krai hīrak pīke kaknen. Menmen enum mamnen mamiwep, te yi han tokik eiyou. Hekrit hekrit yi eiyou tehi God menmen.

¹³ *Mīt miyap+r han nises hīm me God, hīr netenen menmen auri, te yi eikepi naanempror eiriuwe menmen mi. Yi naanempre mīt miyap+r han ne wit hak nan+nēn nanri.

¹⁴ *Mīt kerek hīr neriwaank yi ap eiyou tehi God hīrak kakrekryor enum au emīt! Yi eiyou+wekhi hīrak ek+kepi hīr nanisesik.

* **12:9** 1Ti 1:5; 1Pi 1:22; Emo 5:15 * **12:10** 2Pi 1:7; Fl 2:3

* **12:11** Ap 18:25; Rev 3:15 * **12:12** 1Te 5:17 * **12:13** Hi

13:2 * **12:14** Mt 5:44; Ap 7:60; 1Ko 4:12

15 *Mìt miyapír hír han yaaik, yi han yaaik eitikeri. Hír han enuk me menmen, te yi han etweníni.

16 *Yi han kiutíp eikiyan eiyu. Yi ap han ekitet yi iuwe au emít. Yi eitike mít miyapír weinín yi eiriyán eino in eino ein. Yi ap han ekitet yi yertei iuwe yinín mít han.

17 *Mìt kerek nerekyi enum, yi ap eirekyor menmen enum eiyír ke hír nerekyiyem au emít! Yi eiriák menmen mít miyapír han nertei híram yaaím. 18 *Yi ap einehan einepan au emít. Yi hanhan eitike mít miyapír yapírwe eikiyan eiyu.

19 *Nai yinan, yi ap eiriák mít menmen enum eiyír ke hír nerekyiyem au emít. Yi eiwis God maain hírak kakriák mít menmen kerek han enuk kakriuwéri. Yi eiwisík hírak kakriákem kakíntar hírak katíp híim mít newisím mau tíwei mar im: “Maain hi God hírekes ahíwanki arekyor enum.” 20 *Te yi ap eirekyor menmen enum au emít. Mít kerek hír nerekyi enum, hír nínpi maan yi eiwetír menmen hír naním, o hír híim niu enuk (o mar kewenkíkor híim) yi eiwetír típar mei hír ením. Yi eiriák menmen mar im yi eirekyor hír yínk enuk neriuwe menmen enum hír níriákem. Híram mar ke yi yewen si yeunek mentar paan kí, 21 te yi ap eiwis menmen enum mamri han ki maminíni au emít. Yi eiysin menmen enum eiriuwe menmen yaaím yi yíríákem.

* 12:15 Sam 35:13 * 12:16 Ro 11:20, 15:5; Pro 3:7; Ais 5:21

* 12:17 1Te 5:15 * 12:18 Mk 9:50; Hi 12:14 * 12:19 Diu 32:35; Mt 5:39; Ro 13:4; 2Te 1:6-7; Hi 10:30 * 12:20 Pro 25:21-22; Mt 5:44

13

Haiu emises h̄im me gavman

¹ *M̄it miyap̄r niut̄ip niut̄ip nan̄imtau h̄im me m̄it iuwe ne gavman h̄r enisesim. God kehimitan gavman h̄r naanm̄ipre m̄it miyap̄r nerer wit. God kewis m̄it ne gavman in ek h̄r nau t̄i naanm̄iprai. ² M̄it kerek h̄r ap nises h̄im me gavman h̄r netpor, h̄r neweik̄n sip newet menmen God kewis̄im. H̄r neweik̄n sip newet gavman, te maain gavman h̄r nan̄in̄ip nan̄interim. ³ *M̄it ne gavman h̄r ap nepu nenip m̄it yaain h̄r n̄ineini au. M̄it kerek h̄r n̄ir̄iak enum keremem. Yi ȳnapen gavman h̄r han yaaik nanriuw̄i te yi ap eir̄iak menmen enum au. Yi eir̄iak menmen yaaim keremem te h̄r nant̄ip yi yaain. ⁴ H̄r n̄ire m̄it ne God nekreh̄r k̄rak naanmamri te yi eiyu werek werek. Yi eir̄iak enum yi eineini eiȳntar h̄r ap neit niuk iuwe wein̄im au. H̄r net̄iwem neiȳm nanriwaank nanriuwe menmen m̄ir. H̄r nekreh̄r ke God h̄r nan̄in̄ep m̄it miyap̄r kerek n̄ir̄iak menmen enum. ⁵ Te yi eiȳmtau h̄im me gavman eiyisesim. Yi ap eiyisesim eiȳntar yi ȳneini h̄r naniwep keremem au. Yi eiyisesim eiȳntar yi yekre han ki yertei h̄ram yaaim.

⁶ Yi eiw̄ir pewek me takis eiȳntar h̄r m̄it ne gavman h̄r nekreh̄r ke God, hekrit hekrit h̄r naanm̄ipri te yi eiyu werek werek. ⁷ *Te yi eiwet m̄it ne gavman menmen yap̄rwe h̄r nitihiyem. Yi eiwet m̄it ne gavman pewek me takis h̄r

* **13:1** Ta 3:1; Pro 8:15; Jo 19:11 * **13:3** 1Pi 2:13-14, 3:1, 3

* **13:7** Mt 22:21

nitihiyem. Yi eiwet m̄t ne gavman pewek me takis me t̄i h̄r nitihiyem. Yi eiwen̄ipi niuk me m̄t ne gavman h̄r iuwe. Yi han ekitet m̄t ne gavman h̄r iuwe yi eirekyor menmen yaaim.

M̄t miyap̄r kerek hanhan neriuwe m̄t miyap̄r han h̄r nises h̄m me God Moses kewis̄m mau t̄iwei

⁸ *Yi eiwet m̄t menmen emrer m̄r me menmen kerek n̄ipaa yi yet̄wem. Menmen miut̄ip mamu te yi eiwet m̄t em. H̄ram menmen im. Yi hanhan yeriuwehan. M̄t miyap̄r kerek h̄r hanhan neriuwehan, h̄r nises h̄m me God n̄ipaa Moses kewis̄m mau t̄iwei. ⁹ *H̄m me God Moses kewis̄m mau t̄iwei h̄ram mat̄ip mar im: “Yi m̄t eitike miyap̄r yi ap eirihis m̄t miyap̄r epei neit m̄kan eiwen̄nem au em̄t! Yi ap einep m̄t han h̄r nani. Yi ap eikint̄ip menmen me m̄t han. Yi ap hemkre menepam menmen me m̄t han.” H̄m meiyam mepu h̄ram mises h̄m im miut̄ip Moses kewis̄m. H̄ram mat̄ip, “Yi hanhan eiriuwe m̄t miyap̄r han eiȳr ke yi hanhan eiriuwe h̄ras.” ¹⁰ *M̄t miyap̄r kerek hanhan neriuwe m̄t miyap̄r han ap te nanrekyor enum taau. Te h̄r hanhan neriuwe m̄t miyap̄r h̄r nises h̄m me God werek werek Moses kewis̄m mau t̄iwei.

Haiu emises menmen yaaim

¹¹ *Yi hanhan eiriuwe m̄t miyap̄r han eiȳntar yi yertei in ek yi ap eire m̄t ne w̄itaan n̄waai au. Yi eiȳkrit eiȳises God yi eiriakan werek

* 13:8 Mt 22:39-40; Je 2:8 * 13:9 Eks 20:13-17; Lev 19:18

* 13:10 1Ko 13:4-7 * 13:11 Ef 5:14; 1Te 5:6-7

werek eiyir ke mit kerek ne witaan niwaai. Hir nekrit nentar nipaa haiu minin mises him me God, wi hirak pike kaknen kakikepai kakitaihis hiram wen yanimin. Te in ek wi epei man menep. ¹² *Hiram mire witaan nepei au, wanewik mamnen te haiu emweikin sip emwet menmen enum me ti im hiram mire menmen me witaan. Haiu emises menmen me God hiram mire nopen o yipo henmik haiu metiwem me wepni hiram mekepai haiu maminin menmen enum mamri han kiau. ¹³ *Haiu emises menmen yaaim mamriak menmen yaaim mire mit ne wepni niriakem. Haiu ap emises menmen enum me witaan mit niriakem mar im. Hir naam tipar si enum naam menmen yapirwe ere hir netaritari, hir netike miyapir nariyanhis neweninem, hir hemkre menepam me menmen yapirwe, hir nenehan nentar menmen im. ¹⁴ *Te yi au. Yi eiyitehi Mitik kiau Iuwe Jisas Krai hirak kakikepi naanmampri yar ke yi yeriuwet klos mau yinkki. Yi ap han ekitet eiyises menmen enum, menmen han ki hanhanem au emit!

14

Haiu ap han maminpep mamintar menmen me nau yinan ne Krai hir niriakem

¹ *Yi eiwis mit miyapir kerek hir nises him me God te hir ap nertei menmen werek werek wen au, yi eiwisi hir naninen nanu nantikewi eiwenipi niuk me God. Te yi ap eitikeri eihan me menmen hir han kitet nanisesim au

* **13:12** Ef 5:11, 6:11 * **13:13** Lu 21:34; Ef 5:18 * **13:14** Ga 3:27 * **14:1** Ro 15:7

em+! 2 *M+it han nises God werek werek, h+ir nan+im menmen yap+irwe. Te m+it han h+ir nises God h+ir ap nerte+i menmen m+irak werek werek. H+ir n+n+apen samiyak h+ir naam teket weisan keremem. H+ir han kitet h+ir nan+im sak te God han enuk kakriuw+eri. 3 *Y+i m+it miyap+ir kerek yaam menmen yap+irwe y+i ap einan y+ip+ir eiw+irek ke m+it kerek n+n+apen samiyak h+ir naam, teket weisan keremem au. 4 *Y+i han kitet y+i iuwe te y+i skelim menmen m+it han h+ir n+re wok m+it ne Kra+is h+ir n+ri+akem a? M+it+ik Iuwe Kra+is kerek+ek h+irak han ekitet menmen m+it n+irak h+ir n+ri+akem, h+iram yaaim o enum. Hi han kitet h+irak kakt+ip h+iram yaaim mam+intar h+irak kak+ikepi nanises menmen yaaim.

5 *M+it han h+ir han kitet w+i ham h+iram min+in w+i ham. M+it han au, h+ir han kitet w+i yap+irwe h+iram m+ip+iram. Y+i m+it niut+ip niut+ip y+i han ekitet werek menmen y+i eiysesim. 6 M+it neim+in h+ir han kitet w+i ham h+iram, h+ir nises menmen im newen+ipi niuk me M+it+ik Iuwe Kra+is neriuw+erem. M+it miyap+ir kerek h+ir naam samiyak h+ir newen+ipi niuk me M+it+ik Iuwe Kra+is neriuw+erem nentar h+ir nat+ip God h+irak yaa+ik me menmen h+irak kewet+irem. M+it miyap+ir kerek naam teket weisan wein+im, h+ir newen+ipi niuk me M+it+ik Iuwe Kra+is, h+ir nat+ip God h+irak yaa+ik me menmen h+irak kewet+irem.

7 Haiu m+it ap mepu mises han kaiu, haiu ap mami mamises han kaiu au. 8 *Haiu mamu me menmen haiu m+ir+akem, te haiu mamwen+ipi

* 14:2 Jen 1:29, 9:3 * 14:3 Kl 2:16 * 14:4 Mt 7:1; Je 4:11-12

* 14:5 Ga 4:10 * 14:8 Lu 20:38; Ga 2:20; 1Te 5:10

niuk me Mítik Iuwe Krai. Haiu mami te menmen haiu míríakem híram mamwenípi niuk me Mítik Iuwe Krai. Haiu mamu o haiu mami, haiu mít miyapír mamises han kírak mamíntar haiu ne Krai. ⁹ Haiu mít miyapír ne Krai mentar Krai kaa, te hírak kakír ke Mítik Iuwe ke mít miyapír nepei naa netike haiu mít miyapír kerek wen mepu.

¹⁰ *Yi yenmak te yi skelim ni yinan a? Yi yenmak te yi einan yipír eiwírek eiyíntar ni yinan a? Maain haiu yapírwe mamírp mamrapít God, hírak skelim haiu mít me menmen haiu epei míríakem. ¹¹ *Hím me God Aisaia kewisím mau tíwei matíp mar im:

“Hi hepu, te hi Mítik Iuwe God hetpi werek. Mít, miyapír, típir, hír nanírp nanerepta nanwen niníp nanitehír nantíp nanír ik: ‘Ti hírekes kerekek ti God.’ ” ¹² *Tís, haiu yapírwe mamtíp God menmak haiu mises menmen haiu míríakem me wí haiu mau tí, te haiu naanempre híras. Te haiu skelim naiu yinan me menmen enum hír níríakem em epei au emit!

Haiu ap mamríak menmen meiyím mamíwaank naiu yinan mamriuwere

¹³ Te haiu skelim naiu yinan nepei au emit! Yi han ekitet menmen im. Yi ap eiríak menmen nanínip ni yinan hír nanríak menmen enum. Menmen im híram mamír ke mítik kerewo nan kenkewín. ¹⁴ *Hi hises híme me Mítik Iuwe Jisas,

* **14:10** Mt 25:31-32; Ap 17:31; 2Ko 5:10 * **14:11** Ais 45:23; Fl 2:10-11 * **14:12** Ga 6:5 * **14:14** Ap 10:15; Ta 1:15

te hi hertei menmen yapirwe hiram yaa'im. Mitik hak han kitet menmen hiram enum te hirak ap kakisesim o kakim au emit. ¹⁵ *Samiyak o menmen yi yayim hiram mamawaank ni yinan han kir, te yi ap hanhan yeriweri au. Yi ap eiwis menmen yi yayim mamnip mit miyapir kerek Krai kaa kakikepi, hiram mamawaank menmen mir me Krai hir nisesim. ¹⁶ *Yi ap eiwis menmen yaa'im yi yisesim hiram mamnip mit han hir nantip hiram menmen enum. ¹⁷ God naanmiprai haiu misesik hiram ap menmen me tipar haiu mamim metike menmen au. Hiram menmen me God Himin Yaaik kewetaiyem haiu misesim, te haiu metike God mekiyan mau haiu han yaaik mamu. ¹⁸ Mit miyapir kerek nertei menmen me menmen mit nanim hiram menmen weinim, hir nises menmen Krai hanhanem, te God han yaaik kakriweri, mit miyapir han nantip, "Hir yaain."

¹⁹ *Te haiu hanhan emises menmen mamnip haiu mit yapirwe emkiyan emu han kiutip haiu emkaapan. ²⁰ Yi ap eiyaank menmen God kiriakem kekere han ke mit miyapir han yentar yi yenehan yentar menmen me yi yayim. Menmen yapirwe hiram yaa'im, te yi yayim menmen hiram mamnip ni yinan hir nanises menmen enum, te menmen yi yaam hiram menmen enum. ²¹ *Samiyak o tipar si enum yi yaam o menmen yapirwe yi yirakem hiram menip ni yinan hir nises menmen enum, te yi ap yayim o eirakem meiyam nepei werek emit! ²² Menmen yi han kitetim me naan o tipar si enum hiram yaa'im te

* **14:15** 1Ko 8:11-13 * **14:16** Ta 2:5 * **14:19** Ro 12:18, 15:2

* **14:21** 1Ko 8:13

yi yayim, yi ap eiwepyapirem eiri han ke mit han eiriuerem au emit! Hiram menmen me yi mit yetike God. Mit kerek han kir ap katip menmen hir nisesim nanim hiram enum me menmen hir han kitet hiram yaaim, hir han yaaik nanu. ²³*Te mit kerek han kir katip menmen im hiram menmen enum, te hir nanim, hir niriak menmen enum. Han kir nepei ketpor hiram enum te hir ap nisesik au. Hir nikiamnaan naam. Menmen mit han kitet hiram enum te nanisesim, menmen mar im hir nisesim God katip hiram enum.

15

Haiu emises han ke Krai

¹ Haiu mit miyapir kerek mises him me God werék werék, haiu ap emises han kaiu mamim menmen o mamriak menmen menip naiu yinan ne krais ap nises God werék werék hir han enuk neriuwerem au emit! ²*Haiu emwen han kaiu emkepi me menmen hir han kitet hiram enum te hir enises God werék werék. ³*Krais hirak hirekes ap kises han kirak me menmen au. Hirak kises him me God te menmen enum man mewankek. Him me God mau tiwei Sam hiram matip me menmen mar im: “Hi Mitik Iuwe hi hekrehir ke ti God hi heriuwe menmen enum mit enun netpim me ti hiram man meiyep.” ⁴*Him me God yapirwe mit nipaa ein newisim mau tiwei hiram mamkepai haiu han tokik emu me menmen enum mamnen mamraiwaank, haiu

* **14:23** Ta 1:15 * **15:2** Ro 14:19; 1Ko 9:19, 10:24, 33 * **15:3**
 Sam 69:9 * **15:4** Ro 4:23-24; 1Ko 10:11

mamerir wi haiu mamit menmen God kakwe-taiyem. ⁵ Hi hanhan God kerek kekepai haiu han tokik mamu haiu mamrir+wek kaktaihis, hirak kakikepi yi eiyises menmen Krajs Jisas kir+akem yi eikiyan eiyu. ⁶ Te yi yapirwe eire han kiut+p yi eiwen+pi niuk me God hirak Haai ke Mitik kaiu Iuwe Jisas Krajs.

Krajs kikaap mit miyapir ne Isrel netike mit miyapir han ne weiwik ham

⁷ *Te yi mit miyapir en yi eiy+this ni yinan eitikeri han kiut+p eiyu eiyir ke Krajs ketihis yi mit miyapir te mit nau ti nanwen+pi niuk me God naninterim. ⁸ **Yi eiy+this ni yinan eitikeri eikiyan eiyu eiy+ntar hi hetpi menmen im me Krajs. Hirak keweikin kire mitik kikaap mit ne Isrel kerek nerekir yink kir, hirak keteiknor God kat+p him yaaam hirak kakises menmen nipaa kat+p maam nipurer tirak Ebrahim Aisak Jekop hirak ketporem. Hirak ken kir+ak menmen im keremem au. ⁹ Krajs kan te mit miyapir ne weiwik ham nanwen+pi niuk me God me menmen im. God hirak hanhan keriuwe haiu mit yapirwe. Him me God mau tiwei Sam kerek Devit kewisim hiram mat+p mar im:

“Hentar menmen im hi hau n+m+n ke mit miyapir ne weiwik ham, hi awen+pi niuk mit, hi hinut henye.” ¹⁰ *Hiram him ham Moses kewisim hiram mat+p mar im:

* **15:7** Ro 14:1 * **15:8** Mt 15:24 * **15:8** Ap 3:25; Ro 11:30;
Sam 18:49 * **15:10** Diu 32:43

“Yi mıt ap ne weiwık me Isrel eitike mıt miyapır ne Isrel, yi han yaaik eiyu.” ¹¹ *Hım ham matıp mar im:

“Yi mıt miyapır ap ne weiwık me Isrel, yi eiwenıpi niuk me Mitık Iuwe God. Yi yapırwe yi eiwenıpiyek wısenum.” ¹² *Hım me God Aisaia kewisım mau tıwei matıp mar im:

“Maain nepenyek hak ke maam Jesi (hırak haai ke Devit) hırak kaknen kakır ke nu hır mıt nıkan, hırak pıke kensunen. Hırak kaknen mıt ap ne weiwık me Isrel hırak naanmamror hır nanmeriyıwek hırak kakıkepi hır nanıre yaain.”

¹³ Hi hanhan God kerek kenipai haiu mameriyıwek hırak kakıkepai kaktaihis, hırak kaknıp yi han yaaik wısenum yi han ki kaku werek yi yisesik werek werek. Te God Hımın Yaaik kakriuwe menmen mırak iuwe kaknıpi yi eimeriyıwek ere God kakweti menmen yaaim mırak.

Pol hırak han yaaik kerıuwe menmen hırak kırıakem

¹⁴ Nai yinan, hi hırekes hertei hekre han kai yi hıras yi yaain, yi yıriak menmen yaaim. Yi yertei hım me God werek werek yi yertei yatıp mıt han ne yi hıras en yeteiknor menmen mırak. ¹⁵⁻¹⁶ *Te hi nepei hewisi menmen ham hetpi hım manp heriuwerem. Hi ap hınapen hetpiyem au. Hi hanhan hetpi menmen me hi hekeyi han ki

* **15:11** Sam 117:1 * **15:12** Ais 11:10; Rev 5:5 * **15:15-16** Ro 1:5, 11:13, 12:1; Fl 2:17

hentar God h̄irak hanhan keriuwa kehimitena hi h̄ire m̄it̄ik aposel ke Jisas Krai, hi h̄ir̄iak menmen h̄ikaap m̄it̄ miyap̄ir ap ne Isrel neriuw-erem. Hi h̄ir̄iak menmen har ke m̄it̄ik pris h̄irak k̄ir̄iakem. Hi hat̄ip m̄it̄ miyap̄ir ap ne weiw̄ik me Isrel h̄im me God, te God H̄im̄in Yaaik kaknipi h̄ir yaain nan̄ir ke menmen m̄it̄ pris newepwarem newet God em, h̄irak kehimitenor h̄ir ne God Haai, h̄irak han yaaik kakriuweri.

¹⁷ Hi han yaaik heriuwe menmen hi h̄ir̄iakem me God hentar hi ke Krai Jisas. ¹⁸ *Hi ap hat̄ip me menmen ham au. Hi hat̄ip me menmen Krai kekepa hi h̄ir̄iakem te m̄it̄ miyap̄ir ap ne weiw̄ik me Isrel, h̄ir nemtau h̄im me God h̄ir nisesim. H̄irak kekepa keriuwe h̄im hi hetpim, metike menmen h̄irak kekepa hi h̄ir̄iakem mar im. ¹⁹ God H̄im̄in Yaaik kekepa hi h̄ir̄iak menmen yaaim h̄ikaap m̄it̄ miyap̄ir n̄inap o his hit̄ m̄ir enum. Te hi herp Jerusalem, hi hen yan̄im̄in ere hi h̄ipiun provins Ilirikam, hi hewepyap̄ir h̄im yaaim me Krai, hi at̄ip m̄it̄ em. ²⁰ *Me menmen im hi h̄ir̄iakem, hi hanhan wisenuk hi hewepyap̄ir h̄im yaaim me Krai hetpim heit wit kerek m̄it̄ ap nemtau h̄im me Krai wen au. Te hi ap h̄ir̄iak menmen heit wit kerek m̄it̄ han nepei netpor h̄im. Hi h̄inapen ar̄iak menmen im. H̄iram mar ke hi hime winak kentar tein̄ik m̄it̄ik hak epei hekin hei yem ham̄ir. ²¹ *Au, hi hanhan hises h̄im me God mau t̄iwei n̄ipaa Asaia kewis̄im mar im:

“M̄it̄ miyap̄ir kerek m̄it̄ han ap nan netpor men-

* 15:18 2Ko 3:5 * 15:20 2Ko 10:15-16 * 15:21 Ais 52:15

men me Mitik Iuwe, hır nanırek. Hır mıt miyapır kerek nıpaa ap nemtau menmen mırak, hır nanırteiyem.”

Pol hanhan kakır mıt ne Rom te hırak kakno wit Spen

²² *Nıpaa ere in, hi ap han hırı hentar menmen hi nepei hetpiyem. ²³ Te in ek hi hırıak menmen meit wit im nepei au. Me tito yapırwe hi hanhan anen ari. ²⁴ *Te hi han kitet hi ari hi ehu me wı meiyam atikewi. Hi ehu etikewi epei au, yi eikepa eiriuweta hi ano ein.

²⁵ *In ek kerekek hi ano wit Jerusalem, te hi akaap mıt miyapır ne God en. ²⁶ *Hi eno Jerusalem hentar mıt miyapır ne Masedonia netike mıt miyapır ne provins Akaia han kitet nanısiuwe pewek mamno mamkaap mıt miyapır ne God neit en, hır enun ap netenen menmen mei au. ²⁷ *Hır hanhan nanriuwet menmen im mamkepi nanriuwere. Hır enkepi nanwetır menmen mamıkrehır mıram mentar menmen im. Nıpaa hır mıt ne Jerusalem hır newetır menmen mır yaaim me God, te in ek hır nanwetır mei mamıkrehır mıram nankepi nanwetır pewek mei.

²⁸ Te hi hanhan ahinın ariak menmen im. Hi hewetır pewek im kerek mıt miyapır hır netiwem nesiuwerem man. Epei au, te hi anen ari yi yeit yayiwe ke wit Spen. ²⁹ *Maain wı hi anen ari, hi hertei Kraıs kaku kakıkre han

* **15:22** Ro 1:10-13 * **15:24** 1Ko 16:6 * **15:25** Ap 19:21,
24:17 * **15:26** 1Ko 16:1; 2Ko 8:1, 9:2, 12 * **15:27** Ro 9:4; 1Ko
9:11 * **15:29** Ro 1:11

kai iuwe te hi akepi ariuwe menmen im h̄irak hanhan kakwetiyeṃ.

³⁰ *Nai yinan, hi hitihi h̄im manp hentar yi han kitet menmen me Jisas Kraiṣ metike menmen me hanhan meriuwehan God H̄im̄in Yaaik kewiṣim mekre han kiau, yi yetikewa haiu mamitehi God iuwe me hi. ³¹ Yi eit̄iwekhi h̄irak naanmamrau me m̄it̄ neit̄ provins Judia h̄ir ap niseṣ h̄im̄ me God ap te h̄ir naniyep. Yi eiyitehi God h̄irak kaknip h̄ir m̄it̄ miyap̄ir n̄irak neit̄ wit̄ Jerusalem h̄ir han yaaik nanriuwe pewek hi ewet̄ireṃ. ³² God hanhan hi anen ari, te hi han yaaik ehu etikewi me w̄i mei kike.

³³ Hi hanhan God kerek kenipai han kiau kau werek, h̄irak kaku kaktikewi. Keremem.

16

Pol kesiuwe h̄im̄ gude kat̄ip̄ m̄it̄ miyap̄ir h̄ir yaain

¹ Hi hanhan hetpi me m̄ite paiu yina piut̄ip̄ niuk m̄ire Fibi. H̄ire m̄ite kerek wiṣeṣ h̄im̄ me God h̄ire w̄ikaap̄ m̄it̄ miyap̄ir ne weiwīk̄ miut̄ip̄ me God neit̄ wit̄ Senkria. ² Hi hetpi me m̄ite ip̄ e te yi yait̄iwehiṣ yaȳir ke m̄it̄ miyap̄ir ne God eniseṣim. Yi eirekȳiwerem eiȳir ke God hanhan yi eirīakem. Yi eikepiye eiriuwe menmen h̄ire hanhan waut̄iwem waw̄int̄ar h̄ire nepei wekepa hi hetike m̄it̄ miyap̄ir yap̄irwe.

³ *Yi yait̄ip̄ Prisila wetike m̄it̄ik̄ k̄ire Akwila hi hetpor h̄ir yaain. H̄ir n̄irīak̄ menmen me Jisas Kraiṣ netikewa. ⁴ N̄ipaa h̄ir menep nani te h̄ir

* 15:30 2Ko 1:11; Kl 4:3; 2Te 3:1 * 16:3 Ap 18:2, 18, 26

nekepa. Hi kerekek han yaaik heriuweri au. Mít miyapír yapírwe ap ne weiwík me Isrel kerek nises hím me God nerer wit wit hír han yaaik neriuweri. ⁵*Yi yaitíp mít miyapír kerek nererik neit wínak kír newenípi niuk me God neitai, yi yayítpor hi hatíp hír yaain. Yi yaitíp kai yinak yaaik Epinitas hírak yaaik. Hírak mítík kinín mít miyapír ne Esia, hírak kinín kises hím me Kraiss.

⁶ Yi yaitíp Maria hi hetpíwe híre yaaip. Híre wíríak menmen yapírwe wekepi weriuwerem.

⁷ Yi yaitíp Andronaikas ketike Junias hi hetpíwekít hírakít yaaikít. Hírakít te weiwík mai hírakít nípa tetikewa men wínak enuk. Hírakít mítíkít aposel niuk mírakít híram iuwe mít yapírwe nerteiret. Nípa hi hises hím me Kraiss wen au, hírakít nepei tisesim.

⁸ Yi yaitíp Amplietas hi hetpíwek hírak yaaik. Hi hanhan heriuwerek, hírak kai yinak ke Kraiss.

⁹ Yi yaitíp Eban hi hetpíwek hírak yaaik. Hírak kíriak menmen me Kraiss ketikewai. Yi yaitíp Stekis hi hetpíwek hírak yaaik, hírak kai yinak yaaik.

¹⁰ Yi yaitíp Apelis hi hetpíwek hírak yaaik. Hi hemtau mít natíp mít enun nerekyíwek enum te hírak kises Kraiss werek werek. Yi yaitíp mít miyapír neit wínak ke Aristobyulas hi hetpor hír yaain.

¹¹ Yi yaitíp Herodion kerek kai ke weiwík miutíp, hi hetpíwek hírak yaaik. Yi yaitíp mít miyapír neit wínak ke mítík Nasisas kerek nises hím me Kraiss, hi hetpor hír yaain.

* **16:5** 1Ko 16:15, 19; 2Ti 1:15

¹² Yi yaitip Traifina wetike Traifosa hi hetpor h̄r yaain. Miyap̄r wik in h̄r n̄riak menmen iuwe me Mit̄ik Iuwe Krai. Yi yaitip m̄te Pesis hi hetp̄we h̄re yaaip. H̄re pai yaaip wir̄iak menmen iuwe me Mit̄ik Iuwe Krai.

¹³ *Yi yaitip Rufas kerek mit̄ik yaaik kises Mit̄ik Iuwe Krai werek werek, h̄rak ketike miye p̄rak, kerek h̄re w̄re miye pai, hi hetpor h̄r yaain.

¹⁴ Yi yaitip Asinkritas, Fligon, Hemis, Patrobas, Hemas netike m̄t han n̄ses h̄m me Krai nau netikeri, hi hetpor h̄r yaain.

¹⁵ Yi yaitip Filologas, Julia, Nerias ketike yenten p̄rak, Olimpas, h̄r netike m̄t miyap̄r han h̄r n̄ses God h̄r nau netikeri, hi hetpor h̄r yaain.

¹⁶ *Yi m̄t en yi yises menmen yi ȳriakem, yi eiktaanhis yaitip yi h̄ras yi yaain. M̄t miyap̄r yap̄rwe ne Krai in h̄r nesiuwe h̄m netpi yi yaain.

Yi einep̄n eikeip̄n m̄t kerek nanri han ke m̄t h̄r nenke hasini han nen p̄nak han nen p̄nak

¹⁷ *Nai yinan, hi hetpi yi naanmamre h̄ras me m̄t kerek h̄r nanri han ke m̄t te h̄r nenke hasini han nen p̄nak, han nen p̄nak, h̄r neweik̄n sip newet h̄m me God n̄paa m̄t h̄r netpiyem. H̄r newaank m̄t n̄ses h̄m me God neriuwe h̄m ham. Yi einep̄n eikeip̄n. ¹⁸ *M̄t nar ik h̄r ap n̄riak menmen me Mit̄ik Iuwe Jisas Krai. Au, h̄r n̄ses menmen me han k̄r. H̄r newises m̄t miyap̄r kerek ap han kitet h̄r netpor enum, h̄r nemitorp̄n nimorn̄p̄n neriuwe h̄m m̄r yaaim

* **16:13** Mk 15:21 * **16:16** 1Ko 16:20; 1Pi 5:14 * **16:17** Mt 7:15; Ta 3:10 * **16:18** Fl 3:19; Kl 2:4; 2Pi 2:3

weinim. ¹⁹ *Yi yises him me God werék werék te mit nerer wit wit nemtewem. Menmen im menipa hi han yaaik heriuwi. Hi hanhan yi yertei werék menmen hiram yaaim, te menmen enum mamri han ki yi eiyisesim au. ²⁰ *God kerek hirak kenipai han kiau kau werék menep te kakinin Seten te yi eiyinin menmen mirak. Hi hanhan Mitik kiau Iuwe Jisas hirak kakrekya yaaim kaku kaktikewi.

Mit han nesiuwe him natip gude me mit ne Rom

²¹ *Timoti kerek kiriak menmen ketikewa hirak ketpi yi yaain. Lusias, Jeson, Sosipata, hir ne weiwik mai, hir netpi yi yaain.

²² Hi Tetias, hi hemtau him me Pol ketpewem hi hewisim mau tiwei im, hi hirekes hetpi yi yaain yentar yi yises Mitik Iuwe.

²³ *Mit miyapir nises him me God nererik neit winak ke mitik Gaias newenipi niuk me God. Hirak kerek naanmimprau hi Pol me menmen te hirak kerekek ketpi yi yaain. Erastas, hirak kuskus ke wit iuwe ik ketike kiau yinak Kwotas, hirakit tetpi yi yaain.

²⁴ (Hi hanhan Mitik Iuwe Jisas Kraiss kakrekya menmen yaaim.)

Yi eiwenipi niuk me God

²⁵ *Hiau mamwenipi niuk me God. Hirak kakikepi yi eiyises him mirak werék werék han tokik eiyu. Him im yaaim me Jisas Kraiss kerek hi hatip mit em, hiram nipaa God kisawinem.

* **16:19** Ro 1:8; Mt 10:16; 1Ko 14:20 * **16:20** Ro 15:33; Jen 3:15

* **16:21** Ap 16:1-2, 19:22, 20:4 * **16:23** 1Ko 1:14 * **16:25** Ef 1:9, 3:5, 9; Kl 1:26

26 *Te in ek hirak kewepyapirem keteiknaiyem meriuwe him mit profet nipaa newisim mau tiwei. God kerek kaku kakit tipmain tipmain enum eik nepei katip him manp te haiu mit mewepyapirem mamtip mit miyapir ne weiwik ham nerer wit wit him mirak, te hir nanimtwem nanisesim. 27 *Hi hanhan haiu mamwenipi niuk me God hirak kerekek kertei menmen yapirwe. Haiu mamwenipi niuk mirak tipmain tipmain enum eik mamintar menmen Jisas Krai kerekaiyem.

Mepir keremem

* 16:26 Ro 1:5 * 16:27 1Ti 1:17; Ju 25

Him Yaaim Me God
The New Testament in the Au language of Papua New
Guinea
Nupela Testamen long tokples Au long Niugini

copyright © 1992 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Au

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-12-03

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

4e85f348-3df4-5add-b32a-49bcafe3752a